

ΜΑΡΚΟΥ ΤΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

ΕΚΛΕΚΤΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΠΡΟΣ

χρήσιν τῶν σχολείων καὶ γυμνασίων

ΥΠΟ

ΚΑΡΟΛΟΥ ΦΑΒΡΙΚΙΟΥ Δ. Φ.

Καθηγητοῦ τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας παρὰ
τῷ ἐν Ναυπλίᾳ Γυμνασίῳ.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ἐμπεριέχον

ΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΣΣΤΙΑΝΑ
ΛΟΓΟΝ.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΜΝΗΜΟΣΥΝΗΣ

Σ. Νικολαΐου Φιλαδέλειος.

Δημοσίου 1844

Βιβλίου

1013

1013

2

17

2

Αρ. 5570/1931
15. 9. 34

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Αθήνα: Κεντρική Βιβλιοθήκη Νοσηλείας
© Εκδόσεις

Δωρ 947/1921

ΜΑΡΚΟΥ ΤΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ.

ΕΚΛΕΚΤΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΠΡΟΣ

χρήσιν τῶν σχολείων καὶ γυμνασίων

ΥΠΟ

ΚΑΡΟΛΟΥ ΦΑΒΡΙΚΙΟΥ Δ. Φ.

Καθηγητοῦ τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας παρὰ
τῶ ἐν Ναυπλίᾳ Γυμνασίῳ.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ,

ἐμπεριέχον

ΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΤΙΛΙΝΑ

ΛΟΓΟΝ.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΜΝΗΜΟΣΥΝΗΣ

Χ. Νικολαΐδου Φιλαδέλφως.

1844

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ναυπλίου
"Ο Παλαμήδης"

Κατ' ἔγκρισιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς
Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Ναυπλίου
"Ὁ Παλαμήδης"

liti salutis meae, de vobis ac de liberis vestris cogitate. Mihi si haec conditio consulatus data est, (5) ut omnes acerbitates, omnes dolores cruciatusque perferrem: feram non solum fortiter, sed etiam libenter, dummodo meis laboribus vobis populoque Romano dignitas salusque pariatur.

2 Ego sum ille consul, Patres conscripti, cui non forum, (6) in quo omnis aequitas continetur, (7) non campus, (8) consularibus auspiciis consecratus; non curia, (9) summum auxilium om-

οἱ γερουσιασταὶ ἂν ἀποθέσται τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν· ἀλλ' ἐνταῦθα μεταχειρίσθη ὁ ῥήτωρ τὴν πρὸς τὸ σηματούμενον λεγομένην σύνταξιν, ὅθεν ἐννοούμεν « voluntatis sollicitudinem, » τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ μέριμναν, φροντίδα— οὕτω προσθέτομαι ἀνωτέρω εἰς τὸ « voluntas » τὸ « sollicita. »

(5) Si haec cond. cons. data est, ἀντὶ τοῦ συνηθους· « si consulatus tibi haec conditione datus est. »

(6) Cui non forum — κλίμαξ ὄρατα.

(7) In quo omnis aequitas continetur — « aequitas » ἐνταῦθα = τῷ « iustitia » καὶ « continetur » = τῷ « exereatur, » διότι τὸ « contineri » σημαίνει « positum esse in re, ex ea pendere. » Ἡ εὐνοία λοιπὸν εἶναι « ἐπὶ ἡμῶν ἀσφαλῆς οὐδὲ ἐν τῇ ἀγορῇ, ἐν τῷ τόπῳ δηλ. ὅπου ἐνεργοῦνται τὰ τῆς δικαιοσύνης. »

(8) Campus, δηλ. « Maritima » — Ὅταν ἐμελλον νὰ γίνωσι τὰ comitia centuriata, ἔπρεπεν ὁ ἐν αὐτοῖς προεδρεύων ὕπατος νὰ συμβουλευθῇ τοὺς οἰωνοὺς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἀρχαιρειῶν τούτων, (παράβ. 1 Cat V. σημ. 8.) — λοιπὸν ἐνταῦθα τὸ « consul' auspiciis consecratus » εἶναι ἡ τοῦ Ἄρεως πεδίος, δι' οἰωνῶν ἐγκαινισθεῖσα πρὸς ἐκλογὴν νέων ὑπάτων.

(9) Curia, δηλ. « Hostilia » (δηλ. τὸ ὑπὸ τοῦ Τύλλου Ὀστιλίου, βα-

nium gentium: non domus, commune perfrugium; (10) non lectus, (11) ad quietem datus; non denique haec sedes honoris (12) unquam vacua mortis periculo atque (13) insidiis fuit. Ego multa tacui, (14) multa pertuli, multa concessi, (15) multa meo quodam dolore, (16) in vestro timore, (17) sanavi. (18) Nunc, si hunc exitum consulatus mei

σίλωσ, οικοδομηθὲν βουλευτήριον.) — Ἐδῶ πρὸ πάντων ἐαυσκεπέτο ἡ βουλή περὶ ἀναγκαίων καὶ καταπειγουσῶν ὑποθέσεων.

(10) Domus, — perfrugium — Εἰς οὐδὲνα ἐσυγχωρεῖτο νὰ προσβάλῃ τινὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ἢ μετὰ βίας νὰ τὸν ἐκρέρῃ ἐξ αὐτῆς. — Ἐκτὸς δὲ τῆς οἰκίας ἠδύνατό τις καὶ διὰ βίας νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὸ δικαστήριον.

(11) Lectus (πρ. I. Cat. IV. 9).

(12) Haec sedes honoris, ἰσοστατίζεται ἢ « sella curulis, » ἡ ἐλεφαντοκόσμητος καθέδρα τῶν ὑπάτων καὶ ἀνωτέρων ἀρχόντων τῆς Ῥώμης, ἢ παντοῦ μεταχειρίζοντο. Ἐλέγετο δὲ « curulis, » ἐπειδὴ ἐφέρετο ἐφ' ἀμάξης (ἐκ τοῦ currus).

(13) Aliquo = « nempe, » διότι τὸ « insidias » χρησιμεύει ἐνταῦθα πρὸς διασαφήσιν τοῦ « mortis peri. »

(14) Multa tescui ἔως ἀποβλέπει ὁ Κικέρων μὲ τοῦτο εἰς τοὺς δυνατοὺς φίλους τοῦ Κατιλίνας τῶν Κράσσου, Καίσαρα καὶ ἄλλους, οὓς δὲν ἐφάνερωσε.

(15) Concessi, = « condonavi, » ἐσυγχώρησα.

(16) Dolore quodam. Τὸ « quidam » προστίθεται συγχάκις τοῖς οὐσιαστικαῖς πρὸς μετριασμὸν τῆς ἐκφράσεως.

(17) In vestro timore, τοῦτέστι « in vestro periculo ἢ propter vestrum ἢ periculo ortum timorem, » ἕνεκα τοῦ ὑμετέρου ἐκ τοῦ κινδύνου προελθόντος φόβου. — Τινὲς νομίζουσι ὅτι τὸ « in » διαφθάρῃ ἐκ τοῦ « sine, » ὅπερ μὲν δίδει καλὸν νόημα, εἰς εἶναι ὁμῶς ἀναγκαῖον.

(18) Sanavi, μεταφορικῶς ἀντὶ τοῦ « in pristinum statum restitui. »

dii immortales esse voluerunt, ut vos, Patres conscripti, populumque Romanum ex caede miserrima, conjuges liberosque vestros, virginesque Vestales (19) ex acerbissima vexatione, templa atque delubra, (20) hanc pulcherrimam patriam omnium nostrum ex foedissima flamma, totam Italiam ex bello et vastitate eriperem: quaecunque mihi uni proponetur fortuna, subeatur. Etenim, si P. Lentulus suum nomen, inductus (21) a vatibus, fatale ad perniciem reipublicae fore putavit: cur ego non laeter, meum consulatum ad salutem reipublicae prope fatalem (22) existitis?

(19) Virginesque Vestales — καὶ αὐτῶν τῶν ἐστιᾶδων τῆς ἀγνότητος δὲν ἐφείδοντο ὁ Κεκιλίνας καὶ οἱ σύτροφοὶ του (παράβ. Sall. Cat κεφ. 45.)

(20) Tempia atque delubra, — « templum » (ἐκ τοῦ ἀπρηχτισμένου « templari, » ὅθεν ἀκόμη τὸ « contemplari ») ἦτον εἰς ὑπὸ τῶν οἰκονομῶν ἐγκαινισθῆναι τόπος, ὅστις πανταχόθεν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ, τέμενος· — « delubrum » (ἐκ τοῦ deluo) ναῖσκος, μάλιστα τὸ μέρος, ὅπου ἐτίθεντο αἱ τικόνες τῶν θεῶν, τὸ ἱερόν.

(21) Inductus, τουτέστι « deceptus, illusus » — καὶ « vatibus » = « haruspibus, » ὑπὸ ἱεροσκοπῶν. — haruspex ἢ aruspex (ἐκ τοῦ aruga, τουτέστι « aris, hostia » καὶ τοῦ « specere » ἀντὶ τοῦ inspicere) ἦτον ὁ ἐκ τῶν ἀπλάγγων τῶν ἱεροθύτων τὰ μέλλοντα προβλέπων ἱεροσκόπος. — Ἡ τέχνη ἐκτελεῖτο πρὸ πάντων ὑπὸ Τυρρηνίων, διὰ τῶν ὁποίων εἰσῆχθη διὰ τοῦ Ῥωμύλου εἰς τὴν Ῥώμην διὰ τοῦτο καὶ ἡ Τυρρηνικὴ λέξις.

(22) Fatalem τουτέστι « a fato constitutum, » ἔννοια· « διὰ τὴν λοιπὴν » νὰ μὴ χαίρω καὶ ἐγὼ, βλέπων, ὅτι ἡ ὑπατοῖά μου κατέστη κατὰ θείαν,

Κ Ε Φ. ΙΙ.

3. QUARE, Patres conscripti, consulite vobis, prospicite patriae, conservate vos, conjuges, liberos fortunatasque vestras, populi Romani nomen salutemque defendite: mihi parcere, ac de me cogitare desinite. Nam primum debeo sperare, omnes deos, qui huic urbi praesident, (1) pro eo mihi, ac mereor, (2) relatuos gratiam esse; (3) deinde, si quid obtigerit, (4) aequo animo paratoque moriar. Neque

« οὕτως εἰπεῖν, θέλῃσιν, ἵνα καταστρέψῃ τὴν ὀλεθρίαν τοῦ Κατ. συνωμοσίαν, καὶ νὰ σώσῃ τοῦ κινδύνου τὴν πατρίδα.»

(1) Omnes deos . . . praesident, τουτέστι « deos urbis tutelares, » Ἡ Ῥώμῃ εἶχαν, ὡς πᾶσα ἄλλη πόλις, τοὺς ἰδιαιτέρους πατρίους θεοὺς της, οἵτινες ὅμοιος, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἠδύναζον διὰ τινων μυστικῶν ἡρώτων νὰ ἐξορκισθῶσιν. Ἴνα ἐμποδίσαι τοῦτο, ἔκρυπτον τὰς εἰκόνας τῶν θεῶν, ἢ τὰς εἰδωνοὺς μὲ σιδήρον, διότι ἐδέξαζον, ὅτι οἱ θεοὶ αὐτοὶ κατέβαινον εἰς τὰς εἰκόνας αὐτῶν. Ὁ δὲ Κικέρων ἔνοιε ἐνταῦθα μάλιστα τὸν Δία Στήμιον τὴν Ἐστίαν καὶ τοὺς « deos indigetes, » δηλ: τοὺς ἀποταθωμένους προφ. τοὺς.

(2) Pro eo . . . ac mereor — τῷ « eo . . . quod ἦ ut, » κατ' ἀνάλογίαν τῆς ἀξίας μου.

(3) Relatuos esse gratiam — ἡ ἔννοια εἶναι: « οἱ θεοὶ, λέγει ὁ Κικέρων, θέλουσι βεβαίως ἀποδώσει εἰς αὐτὸν χάριν διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς πολιτείας ἐκδουλεύσεις του, διότι οὗτοι ἠδύναζον τώρα νὰ διατηρῶσι τὴν παλαιὰν τῶν ἔθρων, ἀφοῦ αὐτὸς ἔσωσε τὴν πόλιν ἐκ τοῦ μεγάλου κινδύνου.»

(4) Si quid obtigerit — γνωστὸς εὐφημισμὸς ἀντὶ τοῦ « si vis aliqua me oppresserit, » παρὰ. Ξενοφ. Ἀνάθ. V. 36. εἰ δέ τι πάθῃ — Πλάτ.

enim turpis mors forti viro (5) potest accidere, neque immatura (6) consulari, nec misera sapienti. (7) Nec tamen ego sum ille (8) ferreus, qui fratris (9) carissimi atque amantissimi praesentis moe-

Μενεξ. 18. εἴ τι πάτριον—Κυροποιδ. 1. 4. 22, δείρας, μὴ πάθειέν τι—
 II. 1. 11. Ἔβουα μὴ . . . πάθειτέ τι.—Τοιοῦτους εὐφημισμόυ, μεταχει-
 ρίζοντο οἱ Ἕλληνες καὶ ὡς ἐπιγραφάς τῶν διαθηκῶν, οἶον « ἔσται μὲν εὖ,
 εἰάν τί τι συμβαίῃη »—παράβ. τὴν διαθήκην τοῦ Ἀριστοτ. καὶ Θεοφρ. παρὰ
 τῷ Διογ. Λαερτ. εἰς τοὺς βίους αὐτῶν.—Ἄλλοτε δὲ μεταχειρίζεται ὁ Κι-
 κέρων εἰς τὴν περίστασιν ταύτην « accidereit, » ἀλλ' ἔδῳ « obliquerit » μ' ἐμ-
 φασιν, ἐπειδὴ ὁμιλεῖ περὶ εὐδύμου καταφρονήσεως τῶν κινδύων καὶ τοῦ
 θανάτου.—Διότι « accidit » (ἐκ τοῦ ad—cado) λέγεται ἐπὶ ἐκείνου, τὸ
 ὅποιον ἢ τύχη παρ' ἐλπίδα μᾶς φέρει, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ κακοῦ—
 « evenit » (ἐκ τοῦ e καὶ venio) ἀποβλέπει εἰς προϋπάρχουσαν αἰτίαν καὶ
 τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς, τίθεται ἔμως ἐπὶ καλοῦ καὶ κακοῦ—« contingit, »
 (ἐκ τοῦ cum καὶ tangi ἐγγίξω) συνήθως ἐπὶ καλοῦ, ἐπιτυχῶν—παράβ.
 καὶ I. Cat. VII. σημ. 5.).

(5) *Viro forti*, τουτέστι « qui mortem non exravescit, » ὅστις δὲν τρο-
 μάξει τὸν θάνατον καὶ εἰς τοιοῦτον ὁ θάνατος δὲν εἶναι αἰσχρὸς, παράβ.
 κατωτέρω § 7.

(6) *Immatura mors*—ἄωρος εἶναι ὁ θάνατος, ὁ διακόπτων τὸν πρὸς εὖ-
 ξαν ὄρμον. Τοιοῦτος δὲ δὲν δύναται νὰ συμβῇ εἰς ὑπατικόν, τουτέστι,
 εἰς ἄνδρα, χρηματίσαντα ἤδη εἰς τὰς ἀνωτάτας ἀρχάς καὶ τιμὰς, καὶ οὖ-
 τω τελειώσαντα ἤδη τὸ στέδιόν του.

(7) *Nec misera sapienti*, = τῷ « cui mors contemnenda est, » ὅστις
 κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς στωικῆς φιλοσοφίας πρέπει νὰ καταφρονῇ τὸν θά-
 νατον (παράβ. Cic. Tuscul. lib. 4.).

(8) *Ille autē* τοῦ « adeo » (εὖ·ω II. Cat. §. 13. hic vehemens ille con-
 sul) « ferreus, » μεταφορικῶς, ἀναισθητός, σκληρός.

(9) *Fratris*—« Q. Tullii Ciceronis »—Κατὰ τὸ ἔτος 691 ἀπὸ κρίσεως

rore non movear, horumque omnium (10) lacrimis, a quibus me circumsessum videtis. Neque meam mentem non domum saepe revocat exanimata uxor, (11) abjecta metu filia, (12) et parvulus filius, (13) quem mihi videtur amplecti (14) respública tanquam obsidem (15) consulatus mei: neque

Ῥώμης ἢ το πραιτωρ ἡβουαια, εἰς αὐτὰ τρία ἔτη προpraetor ἐν τῇ Ἀσίᾳ, μετὰ ταῦτα legatus τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ Γαλιλίᾳ καὶ τέλος ἐφανεύθη ἐπὶ τῆς Τρισηρίας τοῦ Ἀντωνίου, Ὀκταβίου καὶ Λεπίδου. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ἐσυμφώνει μετὰ τοῦ Κικέρωνος περὶ τῆς τιμωρίας τῶν ὑποδίκων.

(10) Horum omnium, τούτοις «senatorum, amicorum Ciceronis, securitatis Consulis et una sellaem curulem Ciceronis curiam» τῶν βουλευτῶν, φίλων τοῦ Κικέρωνος, οἵτινες περιεκύκλουν τὴν ἔδραν τοῦ ὑπάτου πρὸς ὑπεράσπισίν του.

(11) Uxor (ἐκ τοῦ «ungero» ἀντὶ τοῦ «unxor» ἐπειδὴ ἡ γυνή, πρὶν ἢ ἐμβῆν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ συζύγου, ἔπρεπε νὰ ἀλείψῃ τὴν θύραν τῆς οἰκίας μὲ ἐλαιον) δνόμετι «Terentia.»

(12) Abjectus λέγεται: ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς μεγάλον φόβον = τῷ «percussus terrora» — ἡ θυγάτηρ ἦν «Tullia.»

(13) Parvulus filius, δηλ.: «ὁ Marcus Cicero,» ὅστις τότε ἦν δύο μόνον ἐτῶν πρὸς αὐτὸν ἔγραψε μετὰ ταῦτα ὁ Κικέρων τὸ περὶ καθηκόντων (de officiis) σύγγραμμά του.

(14) Amplecti, ἀντὶ τοῦ συνήθους «tenere,» ἀλλὰ ὁ Κικέρων ὁμιλεῖ ἐν ταῦθα μὲ πατρικὴν στοργὴν, περὶ μικροῦ, ἀδυνάτου παιδός, δι' ἣ πολιτεία πρέπει, οὕτως εἰπεῖν, νὰ κρατῇ εἰς τὰς ἀγκαλὰς τῆς.

(15) Tanquam obsidem, ὡς ἐνέχυρον τῆς πίστewς — «ὅν κρατεῖ ἡ πολιτεία ὡς ἐνέχυρον τῆς ὑπατείας μου» τούτοις «ἐνεκα τοῦ ὁποίου «ἡ πολιτεία αὐτὴ ζητεῖ ἀπὸ ἐμὲ αὐστηράν καὶ ἀκριβῆ τῶν χρεῶν μου «ἐκπλήρωσιν.» Εὐστόχως παραβάλλει ὁ Μαρθίας τὸ χρεῖον τοῦτο μὲ τὸ τοῦ Διονυσίου Ἄλ. ῥητ. ὅπου λέγει, ὅτι πιστότερός τις εἶναι πρὸς τὴν πα-

ille, qui exspectans hujus exitum diei, adstat in conspectu meo gener (16). Moveor his rebus omnibus, sed in eam partem, (17) ut salvi sint vobiscum omnes, etiamsi vis aliqua me oppresserit, potius, quam et illi (18) et nos una rei publicae peste (19) pereamus.

4. Quare, Patres conscripti, incumbite (20) ad reipublicae salutem: circumspicite omnes procillas, quae impendent, nisi providetis. Non Ti. Gracchus, (21) qui iterum tribunus plebis fieri voluit:

τρίδα «διὰ τὸ ὡς περ ὄμηρα δεδοκέναι ταῖς πατρίσι τοὺς ἐκυτῶν παῖδας.»

(16) Gener, δηλαδή ὁ «Cajus Calpurnius Piso,» ὁ πρῶτος σύζυγος τῆς μόνης θυγατρὸς τοῦ Κικέρωνος, τῆς Τυλλίας. Οὗτος δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δὲν ἦτον ἀκόμη μέλος τῆς γερουσίας, ἐπειδὴ δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ἐγένετο Ταμία, ὅθεν φαίνεται, ὅτι πρὸ τῆς θύρας ἐπρόσμενε τὸν Κικέρωνα, ἢ ὅτι κατ' ἐξίκερσιν παρευρίσκετο τῇ γερουσίᾳ κατὰ τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην περίστασιν τοῦ πειθεροῦ του.

(17) In eam partem, τουτέστι· «sed ita ἢ eatenus tantum, ut» — ὁ Κικέρων θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι τοῦτο τὸ ἀνθρώπινον αἰσθημα ποτῶς δὲν τὸν ἀποθαρρύνει, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν προτρέπει νὰ φροντίξῃ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν συμπολιτῶν του.

(18) Quam et illi, κατ' ἔλλειψιν τοῦ «ut.»

(19) Una peste, τουτέστι, «ἥτις ὅλους συγχρόνως καταστρέφει.»

(20) Incumbite ad reip. salut. = «summis viribus ad eam defendendam nitimini,» ὅλαις δυνάμει προσπαθεῖτε νὰ διατηρήσῃτε τὴν σωτηρίαν τῆς πολιτείας.

(21) Tib. Gracchus, κλ. παράβ. 1. Cat. κεφ. 1.

non C. Gracchus, qui agrarios (22) concitare conatus est: non L. Saturninus, qui C. Memmiam (23) occidit, in discrimen (24) aliquod, atque in vestrae severitatis iudicium adducitur: tenentur (25) ii, qui ad urbis incendium, ad vestram omnium (26) caedem, ad Catilinam accipiendum, Romae restiterunt. Tenentur literae, signa, manus, (27) denique uniuscujusque confessio: sollicitantur Allobroges: (28) servitia excitantur: Catilina arcessitur:

(22) Agrarii, οι επιθυμούντες να ενεργηθώσιν οι περί διανομής των γαιών νόμοι (κληρουχικοί νόμοι *leges agrariae*) διότι τὰ εἰς «*arius*» ἐπιθετὰ φανερόνουν κλίσειν πρὸς τι.

(23) *Caj. Memmiam*. οὗτος, ζητῶν τὴν ὑπατείαν, ἐφρονέθη ὑπὸ τοῦ Σατουρνίνου, τοῦ ἀντιπάλου του.

(24) *Discrimen* (ἐκ τοῦ «*dis* καὶ *cerno*») σημαίνει πᾶν, ὅ,τι ἀποχωρίζει τὰ ἀντικείμενα ὥστε διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων, ἔθεν σημαίνει 1, κρίσειν, δηλ: τὴν τοῦ διακρίνειν ἰκανότητα· 2, κρίσιμον περίστασιν, ἐξ ἧς κρέμονται τὰ πάντα, ἔθεν μέγιστον κίνδυνον. Ἐδῶ εἶναι ἡ ἔννοια· «εἰς πᾶν κίνδυνον, ἢ εἰς τὴν αὐτεθρότητα τῆς δικαστικῆς Σας ἀποφάσεως δὲν ἐκτίθεται τάχα Σατουρνίνος τις . . . ἀλλὰ κλ.»

(25) *Tenentur*, πρᾶξ. 1. *Cat. III.* σημ. 4.

(26) *Vestram omnium*, ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ «*vestram*,» διότι ἐάν προστίθετο τὸ *omnium*, ἔπρεπε νὰ εἴπῃ «*omnium vestrum*,» — πρᾶξ. I. *Cat. VI.* 14. *omnium nostram*.

(27) *Manus*. μετανομοικῶς ἀντὶ τοῦ «*scriptura*,» γραφῆ, γραψίμων.

(28) *Allobroges sollicitantur*, ῥητορικῶς, διότι ἡ τοῦ ἔθνους τούτου στάσις ἐμποδίσθη διὰ τῆς συλλήψεως τῶν πρέσβεων των, καὶ ἡ τοῦ Λέντου ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κατρίναν, ἐν ᾗ τὸν συμβουλεύει, νὰ διαγείρῃ

id est initum consilium, ut, interfectis omnibus, nemo ne ad deplorandum quidem reipublicae nomen, atque ad lamentandam tanti imperii calamitatem relinquatur.

Κ Ε Φ. ΙΙΙ.

5. HAEC omnia indices (1) detulerunt, rei (2) confessi sunt, vos multis jam judiciis judicastis: (3) primum, quod mihi gratias egistis singularibus verbis, et mea virtute atque diligentia perditorum hominum patefactam esse conjurationem decrevistis: (4) deinde quod P. Lentulum, ut se abdicaret praectura, coëgistis: (5) tum, quod eum, et cete-

τους δούλους, και να έλθῃ ὄσον πάχιον μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ῥώμην, εἰν μεταφέρθη ὑπὸ τοῦ Βουλτοურκίου.

(1) Indices, δηλ. «Allobroges et Vulturcius.»

(2) Rei· κυρίως σημαίνει τοὺς ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ ὑποδίλους· ἐνταῦθα δὲ ἐν ἐκρυτέρῳ σημασία τοῦ συνακόστας τοῦ Κατίλινα, οἵτινες διὰ τῆς καταμηνύσεως τῶν Ἀλλοβρόγων και τοῦ Βουλτοურκίου ἐξελέγηθησαν ὡς συμμετοχοὶ τῆς κατὰ τῆς πολιτείας συναμοσίας, — τῷ «participes conjurationis, indicio Allobrogum et Vultureii convicti.»

(3) Multis judiciis judicastis, Ἔμεῖς ἐξεφράσατε διὰ πολλῶν ἀποφάσεων τὴν περὶ τούτων γνώμην σας.—Αἱ δὲ ἀποφάσεις ἀκολουθοῦσι κατωτέρω.

(4) Decrevistis, τούτέστι· «sententiis in senatu dictis declarastis.»

(5) Coëgistis . . . ut se abdicaret. Ὁ Κικέρων συνάττει τὸ «cogere»

ros, (6) de quibus judicastis, in custodiam dandos censuistis, maximeque, quod meo nomine supplicationem (7) decrevistis, qui honos togato habitus ante me est nemini: postremo hesterno die praemia legatis Allobrogum, Titoque Vulturcio dedistis amplissima. Quae sunt omnia ejusmodi, ut ii, qui in custodiam nominatim dati sunt, (8) sine ulla dubitatione a vobis damnati esse videantur.

συνήθως μ' ἀπορίμματος, καὶ σπανιώτερον μὲ τὸν «ut.» Ὁ Λέντιος δὲ δὴν παρετήθη ἐκουσίως τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ τὸν ἠνάγκασε πρὸς τοῦτο ἡ βουλή, ἵνα θυνηθῇ ἐν κρίσει περὶ αὐτοῦ μ' ἕλην τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων· εἶοίτε οἱ ἐν ἀρχῇ ἠδύνατο ἐν δικάζονται μόνον, ἀφοῦ παύσει τῆς ἀρχῆς. Πλούτ. Κικ. 19.» τέλος δὲ—ἐξελεγχθεὶς ὁ Λέντιος ἀπωμόσατο τὴν ἀρχὴν—στρατηγῶν γὰρ ἐτύγχανε—καὶ τὴν περιπόρφυρον ἐν τῇ βουλῇ καταθέμενος διηλλαγῆν ἐσθῆτα τῇ συμφορῇ πρέπουσαν.

(6) Eam et ceteros. παρὰβ. Sall. Cat. 50. «Sed eos paulo ante fre-
» quens senatus judicaverat, contra rempublicam fecis^{se}.»

(7) Publicationem.—δημόσιοι ἰκαίαι διατάττοντο διὰ ψήφισματος τῆς βουλῆς, ποτὲ μὲν ὡς ποινὴ ἐπιβαλλομένη πρὸς ἐξιλέωσιν τῆς ἀρχῆς τῶν θεῶν (obsecrationes, procurationes), ποτὲ δὲ ὡς χαριστήριον εὐχαὶ εὐκα εὐτυχῶν συμβάντων, (gratulationes). Αἱ τελευταῖαι διωρίζοντο μάλιστα εἰς τιμὴν στρατηγῶν μετὰ λαμπρὰς νίκας ἐπιστρεψάντων εἰς τὴν Ῥώμην. Τοιαῦται λοιπὸν διωρίσθησαν καὶ εἰς τιμὴν (meo nomine) τοῦ Κικέρωνος, ἂν καὶ δὴν ἦτο νικηφόρος στρατηγός, ἀλλὰ togatus—«togati» τῆδενο-
φόροι ἐλέγοντο οἱ Ῥωμαῖοι ἐν καιρῷ εἰρήνης—«sagati» δὲ (ἀπὸ τοῦ sagum, χλαμύς) ἐν πολέμῳ.

(8) In custodiam dati sunt, ἤδη. «in custodiam liberam» πρ.

6. Sed ego institui referre (9) ad vos, Patres conscripti, tamquam integrum, et de facto, quid judicetis, et de poena, quid censeatis. Illa praedicam, (10) quae sunt consulis. (11) Ego magnum in re publica versari furorem, (12) et nova quaedam misceri (13) et concitari mala jampridem videbam: sed hanc tantam, tam exitiosam haberi (14) conjurationem a civibus, nunquam putavi. (15) Nunc, quidquid est, quocumque (16) vestrae mentes inclinant atque sententiae, statuendum vobis ante

Sall. Cat. 47 — I. Cat. § 19. σημ. 4. Πλούτ. Κικ. 17. παρεδόθησαν εἰς ἄδικαυον φυλακῆν.

(9) Referre, τουτέστι, «ad deliberandum, judicandum, decernendum proponere» — tamquam integrum, τουτέστιν, ὡς ἀναποφάσιτος — de facto = τῷ «crimine» — Ὅθεν· μολοντοῦτο ἀπιφάσιτα ν' ἀναφέρω εἰς ὑμᾶς τὴν ἀπόθεσιν ταύτην ὡς ἀναποφάσιτον ὡς πρὸς τὸ ἐγκλημα καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτῶν, διὰ τὴν ἀκούστω τῆν ὑμετέρων περὶ τούτου γνώμην καὶ κρίσιν.

(10) Praedicam = τῷ «primum dicam, praemittam» ὅτι πρῶτον προειπεῖν.

(11) Consulis, ἐμφαντικῶς ἀντὶ τοῦ «mea» — (παράβ. 1. Cat. 1. σημ. 22), «ὅ,τι εἶναι τὸ χρέος ὑπάτου, φροντίζοντος ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πολιτείας.»

(12) Furor, παράβ. 1. Cat. 1. σημ. 4.

(13) Misceri, κυριολεξία ἐπὶ ἐποχῆς παραχώδους = τῷ «agitari, moliri», «ὅτι ἀποκινουῦνται νέεσι παραχαί.»

(14) Haberi = τῷ «exercitari» — «ὅτι ἐνεργεῖται.»

(15) Putavi = τῷ «expectavi» — διὲν ἤλπισα — διὲν ἐστοχάσθην.

(16) Quocumque vestrae m. inclinant κλ. ταῦτα προσετέθησαν πρὸς διασφην καὶ ἐπεξήγησιν τῶν «quidquid est» μὲ τὰ ὅποια εὐρίσκονται

noctem (17) est. Quantum facinus ad vos delatum sit, videtis. Huic si paucos putatis affines (18) esse, vehementer erratis. Latius opinione disseminatum est hoc malum: manavit non solum per Italiam, verum etiam transcendit Alpes, et obscure serpens multas jam provincias occupavit. Id opprimi sustentando (19) ac prolatando nullo pacto potest: quacunque ratione placet, celeriter vobis vindicandum est.

ἐκ παραλλήλου—οὕτω· «quidquid est» τουτέστι, ἤγουν, «quocunque v. m. inclinant.»

(17) *Anie noctem*, πρὸ νυκτὸς — καὶ τοῦτο ἄ, ἐπειδὴ βούλευμά τι, γινόμενον μετὰ τὴν θύσιν τοῦ ἡλίου δὲν εἶχε κύρος, ἅ, ἐπειδὴ ὁ μίγας τῆς πολιτείας κίνδυνος δὲν ἐσυγχώρει ἀναβολὴν, ἐπειδὴ μάλιστα οἱ φίλοι τῶν συλληφθέντων εὐκόλως ἠδύναντο νὰ μεταιώσῃται πᾶν μετὰ ταῦτα βούλευμα (παρὰ β. τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸν Ἀππιανὸν II. 6. Κάτων . . . καὶ ὁ Κικέρων, διεδώς ἀμφὶ τῇ νυκτὶ προσιοῦσα, μὴ τὸ συνγεγραμμὸς τοῖς ἀνδράσι πλῆθος αἰωρούμενον ἔτι κατ' ἀγορὰν καὶ διείδος περὶ τε σφῶν αὐτῶν καὶ περὶ ἐκείνων, ἐργάστηταί τι ἄτοπον, ἔπεισαν, ὡς αὐτοφῶρων ἄνευ κρίσεως καταγῶναι.)

(18) *Affines*, ἐνταῦθα=τῶ· «participes.»

(19) *Sustentando*=τῶ· «differendo» (παρὰ β. Sall. Cat. 50.).

Κ Ε Φ. IV.

7. VIDEO duas adhuc esse sententias (1): unam D. Silani, (2) qui censet, eos, qui haec (3) delere conati sunt, (4) morte esse multandos: alteram C. Caesaris, (5) qui mortis poenam removet, ceterorum suppliciorum omnes acerbitates amplectitur (6) Uterque et pro sua dignitate et pro rerum mag-

(1) *Duas sententias* δηλ.—αὐτοῦ Σιλανοῦ καὶ Καίσαρος, • τὸ δὲ •adhuc, • μέγχι τοῦδε, προσθέτει, ἐπιπλεῖν ὁ Κάτων δὲν εἶχεν ἐκφράσει ἀλόγη τὴν γνώμην του—(περὶ αὐτῆς παρὰβ. Sall. Cat. 62.)

(2) *D. Iunii Silani*, ὅστις ὡς ἀναδειχθεὶς ὑπάτος διὰ τὸ ἔτος 692 ἀ. π.κ. Ῥώμης πρῶτος ἐρωτήθη τὴν γνώμην· δίδοι εἰς τοὺς τελευταίους τοῦ ἔτους μῆνας ἐρωτῶντων πρῶτον οἱ ἀναδειχθέντες ὑπάτοι (*consules designati*), εἰς δὲ τοὺς πρώτους μῆνας ὁ *princeps senatus*, ἐκεῖνος δηλ. ἐν ὁ Κήσωρ (*Censor*) κατὰ πενταετίαν ἀναγενομένων τὸν κατάλογον τῶν βουλευτῶν πρῶτον ὠνόμαζε—παρὰβ. Ἀππιανόν, πολ. ἔμφ. II. 5. Σιλανὸς μὲν δὴ πρῶτος ἔλεγεν, ὅς ἐς τὸ μέλλον ἤρητο ὑπατεύειν ὡς γὰρ Ῥωμαίοις ὁ μέλλων ὑπατεύειν, πρῶτος ἐσφέρει γνώμην ὡς αὐτὸς (οἶμαι) πολλὰ τῶν κυρουμένων ἐργαζόμενος, καὶ ἐκ τοῦδε εὐβουλότερον τι καὶ εὐλαβέστερον ἐβουητάμενος περὶ ἐκάστου.

(3) *Haec*, δικητικῶς, ἀντὶ τοῦ •*totam urbem* •

(4) *Conati sunt*, αἱ λέξεις αὗται ἐξεφράζεσθαι ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος αὐτοῦ ἂν δὲ ἐλέγοντο ἐκ τῆς γνώμης τοῦ Σιλανοῦ, ἔπρεπε νὰ τεθῶσι καθ' ὑποτακτικῆς, •conati sint. •

(5) *C. Caesaris*. Κατὰ τὸν Σουετόνιον (*Caes. XVII.*) καὶ κατὰ τὸν Πλούταρχον (*Κικ. 20.*) ἤξευραν ὁ Καίσαρ περὶ τῆς συννομολογίας.

(6) *Amplectitur*—τῷ •*probat et igitur suadet*. •

nitudine in summa severitate versatur. (7) Alter (8) eos, qui nos omnes, qui populum Romanum vita privare conati sunt, qui delere imperium, qui populi Romani nomen exstinguere, punctum temporis (9) frui vita et hoc communi spiritu (10) non putat oportere: atque hoc genus poenae saepe in improbos cives in hac republica esse usurpatum recordatur. (11) Alter (12) intelligit, mortem a diis immortalibus non esse supplicii causa constitutam, sed aut necessitatem (13) naturae, aut laborum ac miseriarum quietem (14) esse. Itaque eam sapien-

(7) In sum. sev. versatur, τουτέστι «cum summa severitate judicat.»

(8) Alter ἡγελαδὴ «Silanus.»

(9) Punctum temporis, κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν «στιγμὴν χρόνου.»

(10) Communi spiritu, τουτέστι «aere omnibus hominibus communi.»

(11) Recordatur, ἀντὶ τοῦ «commemorari»—τὸ προηγούμενον ἀντὶ τοῦ ἀπομνήσθου, ἢ τὸ αἴτιον ἀντὶ τοῦ ἀποτελέσματος.

(12) Alter, ὁ γλ. «Caesar»—intelligit = τῷ «putat, arbitrat, judicat.»

(13) Necessitas naturae—ἀναγκαῖον τῶν φυσικῶν νόμων ἀποτέλεσμα, ὅπερ κατ' ἄλλον τρόπον εἶν δύναται νὰ συμβῆ, ἢ ὡς ἡ φύσις ἀπ' ἀρχῆς τὸ βιώσει.

(14) Quietem, οὕτως ὁ Κικέρων (pro Milone. § 101.) «mortem putat naturae finem, non poenam» παράβ. καὶ Sall. Cat. κεφ. 51. καὶ Socr. Anst. 463. «ὅστις γὰρ ἐν πολλοῖσιν, ὡς ἐγὼ, κακοῖς Ζῆ, πῶς ὀδ' οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέροι.»—Alaχ. Προμ. V. 750. «κρείσσον γὰρ εἰς ἀπαξ θανεῖν ἢ τὰς ἀπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.» Εὐριπίδ. Τρωάδ. 632. «Τοῦ ζῆν δὲ λυπηρῶς, κρείσσον ἴσθι κατθανεῖν.»

tes nunquam inviti, (15) fortes (16) etiam saepe libenter oppetiverunt. Vincula vero, et ea (17) semperpiterna, certe ad singularem poenam nefarii sceleris inventa sunt. Municipiis (18) dispertiri jubet. Habere videtur ista res iniquitatem, (19) si im-

(15) Non inviti κλ. Κατὰ τὴν φυσικὴν συνέχειαν τοῦ λόγου ἔπρεπε ταῦτα νὰ εὐρίσκωνται κατ' ἀπαρμυρτικὴν σύνταξιν, διότι ἀναφέρονται ἐκ τῆς διανοίας τοῦ Καίσαρος.—'Ἄλλ' ὁ Κικέρων συχναίς εἰς τοὺς λόγους του μεταβίβει ἐκ ζωηρότητος ἀπὸ τὸν πλάγιον εἰς τὸν ἀπ' εὐθείας λόγον.

(16) Fortes, εἶον ὁ Κόδριος, βασιλεὺς Ἀθηναίων, ὅστις ἐθυσίασθη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος του· ὅτε, εἰςβαλόντων τῶν Δωριέων εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ θεὸς ἐχρησμάδωσεν, ὅτι θέλουσιν ὑπερισχύσει ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἐρονεύετο πρῶτος ὁ βασιλεὺς.—Οὕτω καὶ ὁ Κούρτιος καὶ οἱ δύο Δέκιοι, (παράβ. περὶ τούτων Ῥωμ. ἱστ. Λεοντίου Ἀναστασιάδου σελ. 78, 82, 84.—).

(17) Et ea, συχναίς συνδέεται ἐπιθετόν τι μετὰ τοῦ οὐσιαστικοῦ ἐπὶ λυφάσει διὰ τοῦ «et is» (en, id)—τῆ «καὶ μάλιστα.»

(18) Municipiis, ἀντὶ τοῦ «per municipia dispertiri jubet conjuratos»—παράβ. Δίωνα Κάσιον XXXVII. 36. Ὁ Καίσαρ—γνώμην ἔδωκε, δεῦξαι τε αὐτοὺς, καὶ εἰς πόλεις ἄλλους ἄλλη καταθέσθαι τῶν οὐσιῶν ἐστερημένους, ἐπὶ τὸ μήτε περὶ ἀδείας ἐπι αὐτῶν χρηματισθῆναι ποτὲ, κἂν διαδράση τις, ἐν πολέμων μοίρα τὴν πόλιν, ἐξ ἧς ἂν φύγοι, εἶναι.

(19) Habet iniquitatem, ἐλλητισμὸς, ἀντὶ τοῦ «videtur ista res iniqua,» οὕτως· ἡσυχίαν ἔχω, ἀντὶ τοῦ ἡσυχάζω· δυστύχημα ἔχω, ἀντὶ τοῦ δυστυχῶ· δεῖπνον ἔχω, ἀντὶ τοῦ δεῖπνω.—Ἔννοια· «ἤθελον εἶθαι ἄδικον τὸ νὰ διατάξωμεν νὰ ἐπιβληθῇ τοιοῦτον βῆρος εἰς τὰς κωμοπόλεις, καὶ δύσκολον (difficultatem) εἶναι διὰ παρακλήσεων ἠθέλωμεν τὰς παρακινήσει, διότι «εὐκόλως βέβαια εἶναι ἤθελον εὐχθῆ τοιοῦτον βῆρος.»

perare velis: difficultatem, si rogare: decernatur (20) tamen, si placet.

8. Ego enim suscipiam, (21) et, ut spero, repariam, qui id, quod salutis omnium causa statueritis, (22) non putent esse suae dignitatis recusare. Adjungit gravem poenam municipibus, si quis eorum (23) vincula ruperit: horribiles custodias circumdat, et digna scelere hominum perditorum sancit, ne quis eorum poenam, quos condemnat, aut per senatum, aut per populum levare possit: eripit etiam spem, quae sola hominem in miseriis consolari solet. Bona praeterea publicari jubet: vitam solam relinquit nefariis hominibus; quam si eripuisset, multos uno dolore (24) dolores animi atque corporis, et omnes scelerum poenas ademisset. Itaque ut aliqua in vita formido improbis esset posita, apud inferos ejusmodi quaedam illi

(20) Decernatur, δηλαδὴ «quod Caesar suscit.»

(21) Suscipiam, δηλαδὴ «ut rogem cives e municipiis.»

(22) Statueritis, τὸ «statuero» τίθεται συγνάμις ἀντὶ τοῦ «decernere ἀποφασίζειν.»

(23) Eorum, δηλ. «municipium.»

(24) Uno dolore ἡ ἔννοια εἶναι «ὅστις ἤθελε τοῦ ἀρχιερεῖος τὴν ζωὴν»
 • ἤθελε μὲ μίαν λύπην τοῦ ἐλευθερώσει ἀπὸ πολλὰς λύπας τῆς ψυχῆς καὶ
 • τοῦ σώματος, καὶ ἀφ' ὅλης τῆς διὰ τὰ ἐγκλήματά των ποινῆς.»

antiqui supplicia impiis constituta esse voluerunt;
(25) quod videlicet intelligebant, his remotis, non
esse mortem ipsam pertimescendam.

Κ Ε Φ. V.

9. NUNC, Patres conscripti, ego mea, video, quid
intersit. (1) Si eritis secuti sententiam C. Caesaris:
quoniam hanc is in re publica viam, quae popu-
laris (2) habetur, secutus est, fortasse minus erunt,

(25) Voluerunt, συγχάκις, μάλιστα παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, ἀντὶ τοῦ
• statuerunt, putaverunt. •

(1) Nunc . . . intersit, ἢ αὐτ. « nunc video, quid mea intersit, ἔβη
βλέπω ὅ,τι ἐνταῦθα δι' ἐμὲ ἦναι σπουδαῖον—ποῖαν ἐπιβροχὴν ἐπ' ἐμὲ ἢ ἀπό-
φαισι τῶν δύο τούτων γνώμων δύναται νὰ ἔχη. »

(2) Via popularis—τῷ «populo grata»—ὁδὸς, δι' ἧς ὁ Καῖσαρ ἤθελεν
ἀποκτήσει τὴν τοῦ λαοῦ εὐνοίαν· διότι τὸ «popularis» τίθεται ἐν γένει ἐπὶ
ἐκείνου, ὅστις διὰ λόγων καὶ ἔργων προσπαθεῖ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ
δήμου, καὶ ἀντιτάσσεται εἰς τοὺς «bonos, optimos, optimates, ἀρίστους,
βελτίστους, γνωρίζουσας» (καλοὺς καγαθοὺς παρὰ τῷ Ξενοφ. ἑλλ. II. §. 12.)
οἵτινες ἦσαν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς βουλῆς, ἧτις ἐφρόντιζεν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς
πολιτείας. — (παράβ. Ξενοφ. ἑλλ. II. 3. 15. « τοῦ ἀρίστου ἐνεκα τῆ πόλει
καὶ εἰπειν καὶ πρᾶτται. » II. 3. 19. « οὐδὲν δημοτικὸν πρᾶτται. ») Ἡ δὲ τοῦ
Καίσαρος γνώμη ἦτον ἀρεστὴ τῷ δήμῳ, ἐπειδὴ ἐψήφισε κατὰ τῆς θανατικῆς
ποινῆς τῶν συνωμοτῶν, ὡς Ῥωμαίων πολιτῶν, συμφώνως μὲ τὸν Συμπρόδιον
νόμον, ἰδὲ κατωτέρω σημ. 18.

hoc auctore (3) et cognitore hujusce sententiae, mihi populares impetus (4) pertimescendi: sin illam alteram, (5) nescio, an (6) amplius (7) mihi negotii contrahatur. Sed tamen meorum periculorum rationes (8) utilitas reipublicae vincat. Habemus enim (9) a C. Caesare, sicut ipsius dignitas et majorum ejus amplitudo postulabat, sententiam tamquam obsidem (10) perpetuae in rem publicam voluntatis. Intellectum est, quid intersit inter le-

(3) Auctor sententiae, « ὁ πρῶτον γνώμην τινὰ ἐκφράζων, ὁ αἴτιος γνώμης τούτου. »—cognitor « ὁ ἀναγνωρίζων αὐτὴν ὡς ἰδικήν του. ὅταν καὶ προσπαθῶν νὰ τὴν ὑπερμείζεται. »

(4) Impetus populares, ταυτέστι: « impetus popularium. »

(5) Sin illam alteram, δηλ. « secuti eritis. »

(6) Nescio, an—ἡ φράσις αὕτη ἔχει πάντοτε καταφατικὴν ἔννοιαν, καὶ εἶναι ἰσοδύναμος τῷ « vereor, ne—δὲν ἠξέωρω μήπως δὲν, ἢ ἴσως. »

(7) Amplius, ἰνταῦθα ἀντὶ τοῦ « plus, » ὅπερ σπανίως ἀπαντᾷται « Tò « plus » ἀναφέρεται: εἰς τὸ ποσόν, τὸ δὲ « magis » εἰς τὸν βαθμὸν, καὶ τὸ « amplius » εἰς τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν χρόνον, συμφωνεῖ δὲ μᾶλλον μὲ τὸ magis. »

(8) Rationes προσεχὴ εἰς τι, φροντίς περὶ τίνος: ἔννοια: « ἀλλὰ τὸ τῆς πολιτείας συμφέρον ἅς ὑπερέχη τῆς περὶ τῶν κινδύνων μου φροντίδος. »

(9) Habemus enim κλ. Ὁ Καίσαρ κατεῖχεν ἤδη τότε εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου: διὰ τοῦτο ἔπαινεῖ ὁ Κικέρων κατὰ τὸ φαινόμενον τὴν γνώμην του, ἵνα μὴ πὺν προσκρούσῃ, καὶ οὕτως ὀλωσ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τοῦ μέλους καὶ τοῦ συμφέρον τῆς βουλῆς.

(10) Tamquam obsidem, γνώμη, ἣτις εἶναι τρόπον τινὰ τὸ ἐχέγγυον τῶν καλῶν ὑπὲρ τῆς πολιτείας φρονημάτων του.

vitatem concionatorum (11) et animum fere popularem, salutē populi consulentem.

10. Video de istis, qui se populares haberi volunt, abesse non neminem, (12) ne de capite videlicet (13) civium Romanorum sententiam ferat. Is et nudius tertius in custodiam cives Romanos dedit, et supplicationem mihi decrevit, et indices (14) hesterno die maximis praemiis affecit. Jam hoc nemini dubium est, qui reo custodiam, quaesitori (15) gratulationem, (16) iudici praemium decrevit, quid de tota re et causa judicavit (17) At

(11) Concionator, ἐπὶ κακοῦ δημαγωγός, ὅστις διὰ λόγων τοῦ προσπαθεῖ νὰ διεγείρῃ καὶ νὰ ἐρεθίσῃ τὸν λαόν.

(12) Non neminem, τουτίστι, «quempiam e senatoribus» — Εἶναι ἀβίβαιον, ποῖον ἔννοεῖ ὁ Κικέρων, πιθανὸν δὲ τὸν Quintum Metellum Nepotem.*

(13) Videlicet, εἰρωνικῶς. Ὁ Κικέρων σκόπτει αὐτὸν, ἐπειδὴ, ἂν καὶ πεποισῶς περὶ τοῦ ἐγκλήματος τῶν συνωμοστῶν, μολοντοῦτο δὲν τολμᾷ νὰ ἐκφράσῃ δημοσίως τὴν κατ' αὐτῶν γνώμην του.

(14) Indices, δηλαδῆ. «Allohrogos et Vulturcium.»

(15) Quaesitori, «τῆ ἀνακριτῆ τῆς συνωμοσίας» μεταφορικῶς ἐνομαζέται ὁ Κικέρων εἰς quaesitor, διότι κυρίως ἦτο quaesitor ἐκεῖνος, πρὸς ἃν ἡ βουλὴ παρέβιθε τὴν ἀνάκρισιν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων. Ὑπὸ τοῦ Σύλλα διεπίσθησαν πρὸς τοῦτο τέσσαρες πραιτώρες.

(16) Gratulationem ἀντὶ τοῦ «supplicationem» (ἴδ. κεφ. III. σμ. 7.).

(17) Quid judicavit—Ἡ ὑποτακτικὴ τοῦ παρακειμένου τίθεται ἐνταῦθα πρὸς ἔνδειξιν τοῦ ταυτοχρονισμοῦ τῆς πράξεως ταύτης μὲ τὴν ἐν τῇ προηγούμενῃ προτάσει.

vero C. Caesar intelligit, legem Semproniam (18) esse de civibus Romanis constitutam: qui autem rei publicae sit hostis, eum civem esse nullo modo posse: denique ipsum latorem legis Semproniae, jussu populi (19) poenas rei publicae dependisse (20). Idem ipsum Lentulum, largitorem et prodigum, (21) non putat, cum de pernicie populi Ro-

(18) Legem Semproniam (παράβ. 1. Cat. 4. σημ. 1.)· Οἱ ὑπὸ τῶν Γράκχων δοθέντες νόμοι συμπεριλαμβάνονται ὑπὸ τὸ ὄνομα «leges Semproniae.»—'Ο δὲ ἐνταῦθα ἀναφερόμενος νόμος λέγει· «ne injussu populi Rom. civis cum morte mulctaretur» Ἔννοια· «'Ο Καίσαρ ἐννοεῖ, ὅτι ἡ lex Sempr. » ἐστὶν περὶ 'Ρωμαίων πολιτῶν· ἐνταυτῷ δὲ ἐννοεῖ, ὅτι ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας· δὲν δύναται πλέον νὰ θεωρηθῆται ὡς 'Ρωμαῖος πολίτης.» (Παράβ. 1. Cat. κεφ. XI. σημ. 8).

(19) Jussu populi, κατὰ προσταγὴν τοῦ λαοῦ, τευτέστι ἐνταῦθα κατὰ σιωπηλὴν τοῦλάχιστον συγκατάθεσιν τοῦ λαοῦ, διότι ἡ ἀνωτάτη (δικτατορικὴ) ἐξουσία ἐδόθη τοῖς ὑπάτοις οὐχὶ παρὰ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ παρὰ τῆς γερουσίας. Ἐδῶ δὲ γίνεται λόγος περὶ τοῦ 'Οπιμίου, ὅστις διὰ τοῦ· «videant eones. ne κτλ.» ἔλαβε τὴν ἀνωτάτην, δικτατορικὴν, ἐξουσίαν, καὶ δι' αὐτῆς τὸ δικαίωμα νὰ φρονίσῃ τὸν Γάϊον Γράκχον, ἀποστατήσαντα. (18. 1. Cat. II. 4.)—'Ο συλλογισμὸς τοῦ Κικέρωνος εἶναι· «οἱ συνωμῶται, ἐπειδὴ ὡς » προῦθται τῆς πατρίδος ἔχασαν τὰ 'Ρωμαίων πολιτῶν δίκαια, δύναται ἄνευ » ἀμφιβολίας νὰ φονευθῶσι.»

(20) Dependisse poenas. —Τὸ «dependo,» κυρίως σταθμίζω, ζυγίζω, πληρῶ—Ἐδῶ λοιπὸν ἀντὶ τοῦ «poenas dedisse»—μεταφορὰ ὥραία, ἀπειθὴ ἢ ποινὴ θεωρεῖται ὡς χρέος ὀφειλόμενον τῇ πολιτείᾳ.

(21) Largitorem et prodigum, τοῦτο ἀποβλέπει τὴν προτέραν του διαγωγὴν, διότι ὁ Λέντιλος ἐν τῇ μεγάλῃ του ἀσωτείᾳ καὶ τρυφῇ δὲν ἐπέβη οὐδὲ τοῦ δημοσίου ταμείου, εἴθε μετὰ τὴν ὑπατείαν του ἀπεβλήθη τῆς βουλή

mani et exilio hujus urbis, tam acerbè tamque crudeliter cogitarit, appellari posse popularem. Itaque homo mitissimus atque lenissimus non dubitat, P. Lentulum aeternis tenebris vinculisque mandare, et sancit in posterum, ne quis hujus supplicio levando se jactare, (22) et in perniciè (23) populi Romani posthac popularis esse possit. Adjungit etiam publicationem (24) honorum, ut omnes animi cruciatus et corporis, etiam egestas ac mendicitas consequatur.

ὑπὸ τῶν Κηρσῶρων. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑπατείας τοῦ Κικέρωνος εἰσῆλθε πάλιν εἰς αὐτὴν ὡς πραιτωρ. Παρὰ Πλούτ. Κικέρ. 17.—Κορινθίος Λέντιος, Σούρας ἐπίκλησιν, δι' ἀπέλασαν ἐξεληλυμένος τῆς βουλῆς πρότερον ἐν τοῖς κατὰ Σύλλαν χρόνοις τριμύτων, συχνὰ τῶν δημοσίων χρημάτων ἀπόλεσε καὶ διέφθειρεν.

(22) Se jactare, τῆς «auram popularem capere» εὐνοίαν τοῦ δήμου ζητεῖν.

(23) In perniciè pop. Rom. τουτέστι, «quam perniciem populo Rom. molitur»—ἐνῶ μηχανᾶται τὴν καταστροφὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ (παρὰ β. I. σσμ. 18. in vestro timore.)

(24) Publicationem, παρὰ β. Πλούτ. Κικ. 21. « Εἰρημένης δὲ τῆς γνώμης (τοῦ Καίσαρος) πρῶτος ἀντίκρουσεν αὐτῇ Κάστος Λουπάτιος· εἶτα δεξιόμενος Κάτων, καὶ τῆ λόγῳ ἀφορῶς συναπερίεας ἐπὶ τὸν Καίσαρα τῆ ὑπόνοιαν, ἐπέπληξε θυμοῦ καὶ φρονήματος τὴν σύγκλητον, ὥστε θάνατον ἠψυφίσθησθαι τῶν ἀνδρῶν. Περὶ δὲ δημοσίου χρημάτων ἐνίστατο Κικέρωνος ἀξίῳ, τὰ φιλόνηρα τῆς ἐκτουτῆ γνώμης ἐκβαλόντας, ἐπὶ ἀκαθαρτοτάτῳ Βιαζομείων δὲ πολλῶν, ἐπεκαλεῖτο τοῦ; δὲ

11. QUAM ob rem sive hoc statueritis, (1) dederitis mihi comitem (2) ad concionem, populo carum atque jucundum; sive Silani sententiam sequi malueritis, facile me atque vos a crudelitatis vituperatione defendetis; atque obtinebo, (3) eam multo leniorem fuisse. Quamquam, (4) patres conscripti, quae potest esse in tanti sceleris immanitate punianda crudelitas? Ego enim de meo sensu judico. Nam ita mihi (5) salva republica vobiscum per-

• οὐχ ὑπήκουον, ἀλλὰ Κικέρων αὐτὸς ἐνδοξὸν ἀνῆκε τὴν περὶ δημοσύσεως ἠρώμην. »

(1) Statueritis, δηλαδὴ « quod Caesar censuerat. »

(2) Comitem, δηλ.: « Caesarem, utpote auctorem hujus sententiae popularis. » — Ἔννοια: « Ἄν παραδεχθῆτε τὴν τοῦ Καίσαρος γνώμην, θέλετε μοὶ ὥσπερ ἐνταυτῷ συνοδίτην πρὸς τὴν ἐκκλησίαν προσφιλεῖ καὶ εὐάρεστον τῷ δήμῳ. » — Οἱ μέλλοντες τετελεσμένοι παριστάνουσι ἐνταῦθα πράξεις συγχρόνως ἐν τῇ μέλλοντι τετελεσμέναις. — Εἰς δὲ τὴν δευτέραν περίεδον ἴπεται ἐν τῇ ἀποδόσει ὁ πρῶτος μέλλων ἐπὶ ἰδίῳ μελλούσης πράξεως.

(3) Obtinebo, τουτέστι: « probabo, docebo. »

(4) Quamquam, ἰδ. 1. Cat. IX. σημ. 1.

(5) Ita mihi liceat . . . ut, — τύπος διαβασιωτικὸς καὶ ἁμοιτικὸς, ὅταν ὁ λαῶν προσπαθῆ νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν ἀκούοντα τὸσον βέβαιον τὸ λεγόμενον, ὅσον εἶναι τὸ ὅποιον εἰς ἑαυτὸν εὐχεται ἀγαθὸν, ὅπου οἱ Ἕλληνες μεταχειρίζονται τὸ, οὕτω μετὰ εὐκτικῆς, ὅσον οὕτως ἐναίμην τῶν τέκνων, μισῶ τὸν

frui liceat, ut ego, quod in hac causa vehementior sum, non atrocitate animi moveor, (quis est enim (6) me mitior?) sed singulari quadam humanitate et misericordia. Videor enim (7) mihi hanc urbem videre, lucem orbis terrarum atque arcem (8) omnium gentium, subito uno incendio concidentem: cerno animo sepulta in patria (9) miseros atque insepultos acervos civium: versatur mihi ante oculos adspectus Cethegi et furor in vestra caede bacchantis. (10)

12. Quum vero mihi proposui regnantem (11)

ἀνδρ' ἐκλήιον—ἔτσι νὰ χαρῶ τὰ τέκνα μου κτλ. (Ἰδ. Ἀσωπίου εἰσαγ. εἰς τὴν Ἑλλ. σύντ. σελ. 334. §. 19.)

(6) Quis est enim? Τὸ «est» προτίθεται ἐνταῦθα ὡς ἔχον τὴν ἔμφανιν, —παράβ. 1. Cat. VI. «quid est enim.»

(7) Videor enim, κτλ. σχῆμα φηγορικὸν «ὑποτύπσις» λεγόμενον, δι' οὗ συμβαίνει παρελθόντα ἢ μὴ ὑπάρχοντα ζωηρῶς καὶ γραφικῶς παριστάνονται ὡς τὴν στιγμὴν ταύτην συμβαίνοντα, ὡς νὰ τὰ βλέπῃ ὁ ρήτωρ ἔμπροσθέν του.

(8) Arcem· μεταφορικῶς ἐνταῦθα ἀντὶ «refugium, καταφύγιον.»

(9) Sepulta in patria, τούτεστι: «patria incendio consumpta ἢ deleta.»—Ὁ Κικέρων παριστάνει ἐνταῦθα τὴν πατρίδα ὡς πρόσωπον, (προσωποποιεῖ) ὡς συχναίς εἰς τὸν 1. Cat. παράβ. § 17, ὅπου λέγεται, «mater communis,» οὕτω §. 18. 27.—Ἔκνοια· «ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς πατρίδος κεῖνται ἄταφοι οἱ φονευθέντες πολῖται· οὐδαίς πλέον ὑπάρχει· ἵνα ἐκτελεσθῇ τὰ ἑρᾶ ταῦτα τῆς ἀνθρωπότητος καθήκοντα (τὸν ἐνταφιασμὸν).»

(10) Bacchantis—τῆ «cum voluptate saevientis.»

(11) Regnantem purpuratum,—αἱ δύο ἐκφράσεις αὐταὶ ἦσαν πόλῳ

Lentulum, sicut ipse se ex fatiſ (12) speraſſe con-
 feſſuſ eſt, purpuratum eſſe hunc Gabiniuſ, cum
 exercitu veniſſe Catilinam, tum lamentationem ma-
 trumfamiliaſ, tum fugam virginum atque puero-
 rum, ac vexationem (13) virginum Veſtaliaſ per-
 horreſco. Et, quia mihi vehementer haec videntur
 miſera (14) atque miſeranda, idcirco in eoſ, qui
 ea perficere voluerunt, me ſeverum vehementem-
 que (15) praebeo. Etenim quaero, ſi quiſ pater-
 familiaſ, liberis ſuiſ a ſervo interfectiſ, uxore oc-
 ciſa, incenſa domo, ſuppliciuſ de ſerviſ (16) non
 quam acerbiffimuſ ſumpſerit, utrum iſ clemens
 ac miſericorſ, an inhumanuſ et crudeliſſimuſ eſſe

μιαſτα) ειſ τὸν δημοκρατικὸν Ῥωμαίων διότι τὸ «regare» ἰσοδυναμῆ τῷ
 «regere (tyrannum) eſſe»—καὶ purpurati ἦταν ειſ τὰ κράτη τῆſ Ἀſίαſ
 οἱ ὑπουργοὶ καὶ φίλοι τῶν δεſποτῶν, φοροῦντεſ λαμπρὰ χρυσοῦδετα φορέματα.

(12) Ex fatiſ, δηλαδῆ· «Sibylliniſ»—τῷ «oraculiſ Sibylliſ».

(13) Vexationem, κάκωſιſ (πρὸſβ. κει. 1. ſημ. 17.). Αἱ Ἐπιſτάτεſ ἴε-
 ραῖαι διατηροῦν τὸ πῦρ τῆſ Ἐπιſτάſ, θεοτήτοſ τινοſ ὑπὸ τῶν Τρυμαδιτῶν ειſ τὴν
 Ῥώμην μετανεχθῆſιſ, ὡſ ſύμβολον τῆſ διαρκείαſ τοῦ κράτοſ.—Ἡ περι-
 ὄδοſ αὐτῆſ ὁμωſ ἀποβλέπει τὰſ ἀſωτείαſ καὶ τὰ ἀθέμιτα πάθη τοῦ Κατ.
 καὶ τῶν ſυτροφῶν του, (πρὸſβ. Sall. Cat. 15. 16.).

(14) Miſera, τουτέſτι· «aerumnoſa.»

(15) Vehementiſ,=«duruſ.»

(16) De ſerviſ, ὁ Κικέρων ἀποβλέπει δηλ. ειſ τὸν Ῥωμαϊκὸν νόμον, καθ'
 ὃν δοιοὶ οἱ δοῦλοι τῆſ οἰκίαſ ἐτιμωροῦντο, ἐὰν δοῦλόſ τιſ ἐφόνευεν εἴτε τὸν
 κύριοſ του ἢ καὶ ἐν μέλοſ τῆſ οἰκίαſ.

videatur? mihi vero importunus (17) ac ferreus, qui non dolore ac cruciatu nocentis (18) suum dolorem cruciatumque lenierit. Sic nos in his hominibus, (19) qui nos, qui conjuges, qui liberos nostros trucidare voluerunt, qui singulas uniuscujusque nostrum domos, et hoc univcrsum reipublicae domicilium delere conati sunt, qui id egerunt, ut gentem Allobrogum in vestigiis (20) hujus urbis atque in cinere deflagrati (21) imperii collocarent, si vehementissimi fuerimus, misericordes habebimur; sin remissiores (22) esse voluerimus, summae nobis crudelitatis in patriae civiumque pernicie fama subeunda est.

(17) Importunus, τουτέστι «crudelis»—Υπεννοείται δὲ videtur. Ὁ Κικέρων ὁμιλεῖ ἐνταῦθα ὡς βήτορ, καὶ ὄχι ὡς φιλόσοφος, καὶ τοῦτο, διὰ τὴν παρακινήσῃ τὸσφ μᾶλλον τοῖς ἀκροατῶν πρὸς αὐστηρὰν τιμωρίαν τῶν ὑποδίκων, μὴ δυνατὸς ἐκφράσας διεγείρων τὴν κατ' αὐτῶν ἀγανάκτησιν.

(18) Nocentis, ἐνταῦθα ὁμῶς ἐγκαταλείπει ὁ Κικέρων τὴν γενικὴν τοῦ ἔκφρασι, καὶ ἐκ φιλικῆς ἀντιθέσεως περιορίζει τὴν ἐκδίκησιν εἰς τὴν τιμωρίαν μόνου τοῦ πταίστου.

(19) In his hominibus, τουτέστι «quod attinet ad hos homines,» ὅσων ἀφορᾷ τοῦτους τοὺς ἀνθρώπους—παράβ. κεφ. 1. «in vestro timore» καὶ κεφ. V. «in pernicie.»

(20) Vestigiis, μεταφ. ἀντὶ «ruinis.»

(21) Deflagrati, τύπος παθητικῆς οὐδετέρου ῥήματος, ὅπερ ἐνίοτε ἀπαντᾷται.

(22) Remissiores, ὡς συχνάκις ἀντὶ τοῦ «leniores.»

13. Nisi vero (23) cuiusdam L. Caesar, (24) vir fortissimus et amantissimus reipublicae, crudelior nudius tertius (25) visus est, quum sororis suae, feminae lectissimae, virum (26) praesentem et audientem vita privandum esse dixit, quum avum (27) jussu consulis interfectum filiumque ejus impuberem, (28) legatum a patre missum, in carcere

(23) Nisi vero, ειρωνικῶς.

(24) L. Julius Caesar, ὑπάτος μετὰ τοῦ Γαίου Μαρτίου Φιγούλου (Cajus Marius Figulus) 689 μετ. κτ. Ρώμης. Ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, Ἰουλία, ἦτο πρῶτον ὑπανδρευμένη μετὰ τοῦ Μ. Ἀντωνίου τοῦ Κρητικοῦ, καὶ ἐκ τούτου μήτηρ τοῦ Μ. Ἀντωνίου, τοῦ ἐκ τῆς περιβοήτου τριαρχίας—lectissimae= τῆ «lectissimae.»

(25) Nudius tertius—nudius=τῶ «nun dius», «τούτῃστι «nunc dies est»—ὄθεν «nudius tertius» ἤδη ἢ τρίτη ἡμέρα—πρὸ τριῶν ἡμερῶν.

(26) Virum, δηλ: τὸν Πόπλιον Κορνήλιον Λέντιον Σούραν, ὅν ἡ Ἰουλία ὑπανδρεύθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀντωνίου.

(27) Avum, δηλ: «M. Fulvium Flaccum» (περὶ αὐτοῦ παρὰ β. 1. Cat. II. 4. σμ. 3.) ἡ θυγάτηρ του, ἡ Φουλίβια, ἦν σύζυγος Λευκίου Ἰουλίου Καίσαρος, καὶ ἐκ τούτου ἡ μήτηρ τοῦ ἐνταῦθα Α. Καίσαρος. Οὗτος λοιπὸν πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ κρίσις του δὲν ἦτον αὐστηρὰ, ἐπρόσθεσεν (dixit), ὅτι καὶ ὁ ἐκ μητρὸς πάππος του ἐφρονεῖθη κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπάτου, Ὀπιμίου, κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν Γράκχων παραχάς.

(28) Impuberem, δηλ: Q. Fulvium Flaccum «ὅστις τότε ἦν ἐν ἡλικίᾳ 18 ἐτῶν, καὶ ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του πρὸς τὸν ὑπάτον, Ὀπιμίον, περὶ συνθηκῶν.—Ὁ μεγαλύτερος τούτου ἀδελφὸς ἐφρονεῖθη μετὰ τοῦ πατρὸς εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ὀπιμίου μάχην.—(Περὶ τούτου παρὰ β. συλλ. λατ. θεμάτ. § 49-53.)

necatum esse dixit. Quorum quod simile (29) factum? quod initum delendae reipublicae consilium? Largitionis (30) voluntas tum in republica versata est, et partium (31) quaedam contentio. Atque illo tempore hujus avus Lentuli, (32) clarissimus vir, armatus Gracchum est persecutus; ille etiam grave tum vulnus accepit, ne quid de summa republica minueretur; hic ad evertenda fundamenta reipublicae Gallos (33) arcessit, servitia concitat, Catilinam vocat, attribuit nos trucidandos Cethego, ceteros cives interficiendos Gabinio, urbem inflammandam Cassio, totam Italiam vastandam deripiendamque Catilinae. Vereamini, (34) censeo, ne in

(29) Simile—τῷ «quod eorum factum fuit simile facto Lentuli?». — δύνανται δὲ τοῦ Λέντου ἀπὸ πρᾶξις νὰ συγκριθῶσι μὲ τὰς τοῦ Φλάκκου;

(30) Largitionis voluntas, δηλ.: frumentariae, διότι largitio ἀπλῶς ἀναφέρεται ἐνίοτε εἰς τὴν lex agraria καὶ frumentaria. — Ἐδῶ λοιπὸν σημαίνει: «τὸ ν' ἀπολαύσωσι τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου διὰ τῆς διανομῆς τῶν γαιῶν.»

(31) Partium, δηλ.: τῶν δημοτικῶν καὶ τῶν ἀριστῶν. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ὁ Κικέρων ἐλαττοῖν ἐπίτηδες (ὅπερ ἄλλοτε εἶν κάμνει) τὸ σφάλμα τῶν Γράκκων, ἵνα ἀξήγησεν τὸ ἐγκλήμα τοῦ Κατρίλια.

(32) Hujus avi Lentuli, — Τὸ «hujus» εἶναι ἐνταῦθα δευτικῶς ἐπὶ ἐμφάσεως: «αὐτοῦ, ὅστις τοσαῦτον ἀπειμακρῦθη τῶν ἡθῶν τῶν προγόνων του.» — avus: Ἰννοῖται ἐδῶ ὁ ἐκ πατρὸς πάππος του, P. Cornelius Lentulus, εἰσαίρετος ἀνὴρ καὶ τότε «princeps senatus» (παράβ. IV. σημ. 2.).

(33) Gallos, τουτῆστι «Allobroges.»

(34) Vereamini, censeo. — Τὸ «censeo» φέρεται ἐδῶ νὰ ἦναι ἀρνητικῶς ἀντὶ τοῦ «credo» (παράβ. 1. Cat. 11. 5. σημ. 15). Τὸ «censeo» δὲ εἰ-

hoc scelere tam immani ac nefando nimis aliquid severe statuisse videamini, quum multo magis sit verendum, ne remissione (35) poenae crudeles in patriam, quam ne severitate animadversionis nimis vehementes in acerbissimos hostes fuisse videamur. (36)

Κ Ε Φ. VII.

14. SED ea, quae exaudio, Patres conscripti, dissimulare non possum. Jactantur enim voces, (1) quae perveniunt ad aures meas, eorum, qui vereri videntur, ut habeam satis praesidii ad ea, quae vos statueritis hodierno die, transigunda. Omnia et provisata et parata et constituta sunt, pa-

ναι εις την περίστασιν ταύτην ἐμφαντικώτερον. Μὲ τὴν περίοδον ταύτην (παράβ. Sall. Cat. 52. «miseremini, censeo»—κτλ.)

(35) Remissione poenae, — ἰλάττωσις τῆς ποινῆς = τῷ «leniore poena.»

(36) Videamur, ἐνῷ προηγείται «videamini.» — ἀλλὰ ἡ ἄλλοίωσις τοῦ προσώπου εἶναι συνήθης εἰς τὸν ῥήτορα, ποτὲ μὲν ἐμπερικλειόντα ἑαυτὸν, ποτὲ δὲ ἀναγέροντα μόνους τοὺς ἀκροατάς.

(1) Jactantur enim voces, διαδίδονται διὰ τῆς φήμης οἱ λόγοι — eorum, ἐκείνων, τοιούτων κτλ. — Ἐννοοῦνται δηλ. κεκρυμμένοι τινὲς καὶ μυστικοὶ τοῦ Κατίλινα φίλοι, οἵτινες ὑπὸ τῷ πρόσχημα φροντίδος ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς πολιτείας διέδιδον τοιούτους λόγους, ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν αὐστηρὰν τῶν ὑπόδικων τιμωρίαν. — Τινὲς ἀναγινώσκουσιν, ἐνταῦθα, «jaciuntur» — ἀλλὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ συντάττηται μετὰ τοῦ «ab illis,» οὐχὶ δὲ ἀπλῶς μετὰ γενικῆς.

tres conscripti, quum mea summa cura atque diligentia, tum multo etiam majore populi Romani ad summum imperium retinendum et ad communes fortunas conservandas voluntate. Omnes adsunt omnium ordinum homines, omnium denique aetatum; plenum est forum, plena templa circa forum, pleni omnes aditus hujus loci ac templi. (2) Causa est enim (3) post urbem conditam haec inventa sola, in qua omnes sentirent unum atque idem, praeter eos, qui, quum sibi viderent esse pereundum, (4) cum omnibus potius, quam soli, perire voluerunt.

15. Hosce ego homines excipio et secerno libenter: neque enim in improborum civium, sed in acerbissimorum hostium numero habendos puto. Ceteri vero, dii immortales! qua frequentia, quo studio, qua virtute ad communem dignitatem salutemque consentiunt? Quid ego hic equites Romanos commemorem? qui vobis ita summam ordinis (5) consiliique concedunt, ut vobiscum de

(2) Templi, έννοείται ένταύθα ό ναός της Όμονοίας (Concordiae) και εύχι τοῦ Στρωίου Δίδε, (Iovis Statoris) όπου συνήθως έγγίνοντο αι συνεδριάσεις της γερουσίας· άλλ' εις ανάγκας κατεπειγούσας συνεκάλει συγχάκις ό ύπατος την σύγκλητον εις πλησιέστερόν τινα ναόν.

(3) Causa est enim, παράβ. VI. σμ. 6.

(4) Pereundum, τούτο αποβλέπει τή ύπερμεγέθη των συναμοτων χρέη, τή όποια θήλουσι τοίς έπιφέρει βέβαιον έλευθρον.

(5) Summam ordinis (δηλ. senatorii) consilii conced. οτινες μιν (ita)

amore reipublicae certent; quos ex multorum an-
 norum dissensione (6) ad hujus ordinis societatem
 concordiamque revocatos (7) hodiernus dies vobis-
 cum atque haec causa conjungit. Quam conjun-
 ctionem si in consulatu confirmatam meo perpe-
 tuam in republica tenuerimus; confirmo vobis,
 nullum posthac malum (8) civile ac domesticum
 ad ullam reipublicae partem esse venturum. Pari
 studio defendendae reipublicae convenisse video
 tribunos acriarios, (9) fortissimos viros, scribas (10)

παραχωροῦσιν εἰς ὑμᾶς τὰ πρῶτα, τὰ ὅποια ἀνήκουσιν εἰς τὴν θέσιν καὶ τὴν
 ὑπὲρ τῆς πολιτείας ἐμφρονα φροντίδα ὑμῶν, ἀλλὰ μολοντοῦτο (αι) κτλ.—
 Ita . . . ut ἀντὶ τοῦ quidem . . . sed, διότι τὸ ἴτα εἶναι τὸ προσδιορίζον
 οὕτως· τὸ δὲ εἰς τὸ δευτερικὸν οὕτως·—εἰς τὴν Ἑλλ. οὕτως . . . ὥστε, ἢ
 μὲν . . . δι—Οὕτως (τουτέστι) ἕως ἐκεῖ) παραχωροῦσιν εἰς ὑμᾶς τὰ πρῶτα,
 ὥστε τοῖς μένει νὰ κτλ.

(6) Dissensione. Ὁ μὲν δήμαρχος Γ. Γράκχος ἀφῆρσε τὰ δικαστήρια ἀπὸ
 τῆν Βουλὴν, καὶ παρέδωκεν αὐτὰ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰππέων. Ὁ δὲ Σύλλας τὰ
 ἀπέδωκε πάλιν εἰς τὴν βουλὴν.—Ἐκτοτε δὲ ὑπῆρχον πάντοτε ἐριθες μεταξὺ
 τῶν δύο τάξεων τούτων. Τέλος ὁ πραιτωρ L. Aurelius Cotta διὰ νόμου (lex
 Aurelia judicaria) παρέδωκε τὰ δικαστήρια εἰς τὴν βουλὴν, τὴν ἰππικὴν τά-
 ξιν καὶ εἰς τοὺς tribunos acriarios ex plebe—ἐπομένως εἰς ὄλας τὰς τρεῖς
 ἐν τῇ Πρώτῃ τάξει τῶν πολιτῶν. Μολαταῦτα δὲν ἔπαισαν αἱ ἐριθες αὐταὶ
 εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπατείας τοῦ Κικέρωνος.

(7) Revocatos, δηλαδὴ «lege Aurelia.»

(8) Malum, τουτέστι· «bellum.»

(9) Tribuni acriarii ἦσαν ἐκ τοῦ δήμου, καὶ ἐπλήρου ἐκ τοῦ γενικοῦ Γα-
 μείου τοῦ διὰ τῶν στρατῶν μεθοδῶς εἰς τοὺς Ταμίτας (quaestores.)

(10) Scribas, δηλαδὴ publicos, διότι οἱ «scribae privati» ἦσαν συνή-

item universos, quos quum casu hic dies ad aerarium frequentasset, (11) video ab expectatione sortis ad communem salutem esse conversos. Omnis ingenuorum adest multitudo, etiam tenuissimorum. (12)

16. Quis est enim (13) cui non haec templa, adspectus urbis, possessio libertatis, lux (14) denique haec ipsa et hoc commune patriae solum, quum sit carum, tum vero dulce atque jucundum?

θως δεῦλοι—οἱ δὲ «publici» ἀπελευθέρωσι καὶ πολῖται. Οὗτοι ἐλάμβανον τὸν μισθὸν τῶν ἐκ τοῦ γενικοῦ Ταμείου, ὅπου καὶ διὰ τοῦ κλήρου διωρίζοντο, εἰς πολεῖαν ἀρχὴν ἑκατοσὶ ἔμμελλε νὰ ὑπηρετῇ. Κατὰ τὰς Nonas οὖν τοῦ Δεκεμβρίου ἦσαν συνηγμένοι ἐνα διορισθῶσι διὰ τοῦ κλήρου εἰς τὴν θέσιν, καὶ ἐνταυτῇ νὰ λάβωσι τὸν ἀνήκοντα τῆς θέσεως τῶν μισθῶν, ὅθεν «ab expectatione sortis» μεταφορικῶς ἀντὶ τοῦ «ab expectata ex sorte pecunia», τουτέστι: munere, quod illis sorte obtigerat, debita.»

(11) Frequentasset,—«frequentio», συχάζω, εἶναι ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ «frequentes advocasset».—ὁ δὲ ὑπερτυνταλικὸς τίθεται, ἐπειδὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ «conversos esse», καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ «video.»

(12) Tenuissimorum, tenuis τίθεται μεταφορικῶς ἐπὶ περιουσίας «πένης, πτωχός.»

(13) Quis est enim, ἴδ. VI. σμ. 6.

(14) Lux, μεταφορικῶς ἀντὶ τοῦ «vita.»

Κ Ε Φ. VIII.

OPERAE pretium est, (1) Patres conscripti, libertinorum (2) hominum studia cognoscere, qui virtute sua fortunam civitatis (3) consecuti, hanc vere suam patriam esse judicant, quam quidam hinc nati, et summo nati loco, non patriam suam, sed urbem hostium esse judicaverunt. Sed quid ego hos homines ordinesque commemoro, (4) quos privatae fortunae, (5) quos communis respublica, quos denique libertas ea, quae dulcissima est, ad salutem patriae defendendam excitavit? servus est

(1) Operae pretium est.—είναι κόπου αξίον, ιξίζει τον κόπον.

(2) Libertinorum—«libertinus» λέγεται ο ἀπελευθέρως σχετικῶς ὡς πρὸς ἄλλους, ἐλευθέρως πολιτίας, «libertus» δὲ σχετικῶς ὡς πρὸς τὸν κύριον, ὅστις τὸν ἀπηλευθέρωσε.

(3) Fortunā civitatis εἶναι ἡ κατάστασις καὶ τὸ δικαίωμα, τὰ ὁποῖα παρὰ τὸν πολίτην ἢ τὴν πολιτείαν (τὸ δικαίωμα πολίτου).

(4) Sed commemoro—Μολαταῦτα διὰ τὴν ἀναφέρω ὅλους τούτους; —τρόπος ῥητορικῆς, δι' οὗ διακόπτων τὴν διήγησιν διεγείρει τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου διὰ σπουδαίωτερα, τὰ ὁποῖα μελλοῦν ἀκόμη ἢ ἀναφέρειν.—ἐν ταύτῃ ὁ Κικέρων ἀναφέρει κατωτέρω, ὅτι αὐτοὶ οἱ ῥῶλοι ἀποστρέφουσι ταύτην πράξιν.

(5) Privatae fortunae ἀναφέρεται εἰς τὸ «equites»—«comm. resp.» (τὸ κοινὸν τῆς πολιτείας συμφέρον) εἰς τὰ «trib. aerarios», «scribas» καὶ «iugen. multitudo»—καὶ libertas εἰς τὸ «libertinos».

nemo, qui modo tolerabili conditione sit servitutis, qui non audaciam civium perhorrescat, qui non haec (6) stare cupiat; qui non tantum, (7) quantum audet et quantum potest, conferat ad communem salutem, voluntatis.

17. QUARE si quem vestrum forte commovet hoc, quod auditum est, lenonem (8) quendam Lentuli coneursare circum tabernas, (9) pretio sperare

(6) Haec, δεικτικῶς ἀντὶ τοῦ «hanc urbem» ἴδ. IV. σημ. 3.

(7) Tantum . . . voluntatis, — volunt. εἶναι γενικῆ, συντακτικῆ τοῦ «tantum».—τίθεται δὲ εἰς τὸ τέλος, ἕνα κρατῆ ὁ ῥήτωρ τῶν νοῦν τῶν ἀκρατῶν ἐνηχοιημένον καὶ παραεκτικὸν μέχρι τέλους. Οὕτω τίθεται ἡ γενικὴ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν συγχάκις εἰς τοιαύτην περίστασιν εἰς τὸ τέλος.—Ἡ ἔννοια εἶναι ὅστις δὲν δεικνύει τὸν μεγαλύτερον ζῆλον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πολιτείας ἀναλόγως τοῦ ὅπου εἶχει θάρρους, (ἵστί ὁ δοῦλος συνήθως εἶναι δεῖλος) καὶ τῶν δυναμειῶν του.

(8) Lenonem, μακτροπῆς — Ἰδῶ μὲ καταφρόνησιν ἀντὶ τοῦ «legatus» ἀπεσταλμένος, μερίτης—παράβ. Sall. Cat. κη. 50, ὅπου οἱ ἀπελευθεροὶ καὶ πάλαι τοῦ Λέντου ἀναφέρονται ὡς τοιοῦτοι μεσται.—Ἀπὸ δὲ τῶν Σαλλ. διαφέρει ὀλίγον ὁ Ἄππ. ἔμφ. πύλ. II. 5. «Αὐτοῦ δὲ Λέντου καὶ Κεθῆγου «θεράποντες τε καὶ ἐλευθεροὶ, χειροτέχνας πολλοὺς προσλαβόντες, κατ' ἐπιστίας ἐδοῦς περιήσαν ἐπὶ τὰς τῶν στρατηγῶν οἰκίας, ὡς ταῦς θεσπίας «ἐξαρπασόμενοι ἂν ὁ Κικέρων πιθόμενος, ἐξέδραμεν ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, «καὶ διαθείς ἐς τὰ ἐπίκαιρα φύλακας, ἐπενήληθε, καὶ τὴν γνώμην ἐπέταχυνε.»

(9) Tabernae, ἐργαστήρια, ὅπου οἱ τεχνῖται εἰργάζοντο καὶ τὰ ἕδη εἶσιμα ἐπώλουν—διὰ ταῦτα ἐνμύζονται ὀλίγον κατωτέρω locus sellae atque oporis et quaevis quos. τουτέστι, ὁ τόπος τῆς ἔδρας (ἐπὶ τῆς ὁποίας καθήμενοι εἰργάζοντο), τοῦ ἐργαστηρίου καὶ τῆς καθημερινῆς τροφῆς.—Ἀπὸ «sella», ἐλίγοντο οἱ τεχνῖται, ὅτινες εἶχον καθεσττικὴν ζωὴν, «cellularij,»

sollicitari posse animos egentium atque imperitorum, est id quidem coeptum atque tentatum, sed nulli sunt inventi tam aut fortuna miseri, aut voluntate perditī, qui non ipsum illum sellae atque operis et quaestus quotidiani locum, qui non cubile ac lectulum suum, qui denique non cursum hunc otiosum (10) vitae suae saluum esse velint. (11) Multo vero maxima pars eorum, qui in tabernis sunt, imo vero, (id enim potius est dicendum) genus hoc universum amantissimum est otii. Etenim omne eorum instrumentum, (12) omnis opera ac quaestus frequentia civium sustentatur, (13) ali-

Ἑλλ. βάνουσαι, παράθ. Ξενοφ. Οἶκον. 4. 2. «αἱ γὰρ βανουσαικαὶ καλοῦνταικαὶ ἐπιβήτοίτισι, καὶ εἰκότως μέντοι πάνυ ἀδοξοῦνται πρὸς τῶν πόλεων. Καταλυμαίνονταιγὰρ τὰ σώματα τῶν τε ἐργαζομένων καὶ τῶν ἐπιμελουμένων, ἀναγκάζουσαι καθῆσθαι καὶ σκιταρφεῖσθαι, ἔνοιοι δὲ καὶ πρὸς πῦρ ἡμερεύειν. Τῶν δὲ σωμάτων θηλυομένων καὶ αἱ ψυχαὶ πολλὸ ἀβρωστότεραι γίνονται.— Καὶ Πλούτ. Κικέρων 5.

(10) Cursum otiosum—«otiosus» τουτέστι «remotus a bello et iu-
multu»—τῷ «quietus»—τὴν ἡσυχον ἔσθιν, ὄρεμον τῆς ζωῆς των.

(11) Velint, ἀποβλέπει καὶ εἰς τὴν παρούσαν καὶ τὴν μέλλουσαν των κατάστασιν.—Καὶ τὸ προηγούμενον «inventi sunt» ἰσοδυναμεῖ τῷ «sunt» ὑπάρχουσι—διὰ τοῦτο ἀδίκως ἠλλαξάν τινες τὸ velint εἰς vellent.

(12) Instrumentum σημαίνει ὄχι μόνον τὰ ἐργαλεῖα τοιούτων ἀνθρώπων, ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι χρησιμεύει πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας τῶν, εἶθιν καὶ τὴν ἔλπιν, ὄλην τὴν βανουσουργίαν των.

(13) Sustentatur—τῷ conservatur.

tur otio, quorum si quaestus, oclcluis tabernis,
(14) minui solet, quid tandem incensis futurum
fuit. (15)

Κ Ε Φ. ΙΧ.

18. QUAE quum ita sint, Patres conscripti, vo-
bis populi Romani praesidia non desunt; vos ne
populo Romano deesse videamini, providete. Ha-
betis consulem ex plurimis periculis et insidiis atque
ex (1) media morte, non ad vitam suam, sed ad
salutem vestram reservatum; omnes ordines ad
conservandam rempublicam mente, voluntate, stu-
dio, virtute, voce (2) consentiunt; obsessa (3) fa-
cibus (4) et telis impiae conjurationis vobis sup-

(14) Oclcluis tabernis, τὰ ἐργαστήρια ἐκλείοντο κατὰ διαταγὰς τῶν ἀρχόντων εἰς δημοσίους παραχὰς ἢ εἰς δημοσίον πίνθος.

(15) Futurum fuit.—«futurum fuisset, si incensae tabernae essent.»

(1) Atque ex—τὸ εἶπος ἀντὶ τοῦ «vel potius,» ἢ imo potius, παράθ.
1. Cat. II. 5. σημ. 14.

(2) Mente . . . voce, κλίμαξ ὄραϊα.

(3) Obsessa, ἡ πατρίς πάλιν ἐνταῦθα προσωποποιεῖται, (παράθ. κερ. VI. σημ. 9). Ὁ ῥήτωρ τὴν παριστάνει, — ἵνα διεγείρῃ μᾶλλον τῶν ἀκραστῶν τὴν συμπάθειαν—ὡς μητέρα, τείνουσαν ἰκατικὰς χεῖρας πρὸς τὰ τέκνα τῆς.

(4) Facibus, «ad incendium urbis distinctis»—telis «ad cives inter-
ficiendos comparatis»—conjurationis, «conjuratorum.»

plex manus tendit patria communis: vobis se, vobis vitam omnium civium, vobis arcem et Capitolium, vobis aras penatium, vobis illum ignem Vestae (5) perpetuum ac sempiternum, vobis omnia templa deorum atque delubra, vobis muros atque urbis tecta commendat. Praeterea de vestra vita, de conjugum vestrarum ac liberorum anima, (6) de fortunis omnium, de sedibus, de focis (7) vestris, hodierno die vobis judicandum est.

19. Habetis ducem, memorem vestri, oblitum sui, quae non semper facultas (8) datur; habetis omnes ordines, omnes homines, universum

(5) Igne perpet. et semp.—τὸ «perpetuus» διαφέρει τοῦ «sempiternus» οὕτως, ὥστε τὸ μὲν «perpetuus» ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τὸ παρελθόν· τὸ δὲ «sempiternus» μᾶλλον εἰς τὸ μέλλον—ἐνταῦθα λοιπόν· τὸ μέχρι τοῦδε πάντοτε διατηρούμενον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς διατηρηθησόμενον πῦρ.—Vestiae, ἡ Ἑστία, ἣτις ἀνήκει πρὸ πάντων εἰς τοὺς πατρώους θεοὺς (penates,) εἶναι τὸ αἷτιον ὄλου ἐκείνου, ὅπερ περιλαμβάνεται ὑπὸ τὴν λέξιν «οἶκος» ἢ «οἰκιακὴ εὐτυχία.» Αὐτὴ εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, εἶην ἀφιέρωθη καὶ εἰς αὐτὴν τὸ καθαρὸν καὶ ἄσβεστον πῦρ, τὸ ὅποιον αἱ ἱερεῖαι τῆς, αἱ Ἑστιάδες, ἀγναὶ παρθένοι, ἔπρεπε νὰ διατηρῶσιν. Εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ἐμφυλάττετο καὶ τὸ ἐκ Τροίας παλλᾶδιον.

(6) Anima, κυρίως εἶναι ἡ ἀναπνοή, ἀλλ' ἐνταῦθα, καθὼς συγχάκις ἀπὸ τοῦ «vita» ζωῆ—ἄλλοτε εὐρίσκεται καὶ ἀπὸ τοῦ «animus.»

(7) Focis, ἴδ. κατωτέρω, § 24.

(8) Quae facultas . . . datur, τούτεστι: «qualem ducem habere, non semper contingit,» καὶ δὲν ἐπιτυγχάνετε πάντοτε νὰ ἔχητε τοιοῦτον ἀρχηγόν.»

populum Romanum, id quod in civili causa hodierno die (9) primum videmus, unum atque idem sentientem. Cogitate, quantis laboribus fundatum imperium, quanta virtute stabilitam libertatem, quanta deorum benignitate auctas exaggeratasque fortunas una nox (10) quam paene delerit. Id ne unquam posthac non modo confici, sed ne cogitari quidem possit a civibus, hodierno die providendum est. Atque haec, non ut vos, qui mihi studio paene praecurritis, excitarem, locutus sum; sed ut mea vox, quae debet esse in republica princeps, officio functa consulari videretur.

(9) Hod. die primum, ῥητορικῶς, διότι ὑπῆρχον ἐν κρυπτῇ ἀπόμῃ ἀκετοὶ φίλοι τοῦ Κατιλίνα, οἵτινες ὁμῶς εἰς τὴν τότε περίστασιν δὲν ἐκινεῦντο, καὶ τοὺς ὁποίους οὕτω ὁ Κικέρων ἤθελε νὰ ἐρεθίσῃ.

(10) Una nox, — ἡ σύνταξις οὕτω cogitate, quam paene delerit una nox imperium quantis (quantis, ὡς συχνάκις εἰς τὴν ζωηρότητα τοῦ λόγου, ἀντὶ τοῦ «tantis.»)—ἐνθυμηθήτε, πόσον ὀλίγον ἔλειψε νὰ καταστρέψῃ μίαν νύξ κράτος, μὲ τόσους κόπους κτλ.—Περὶ τῆς συμπτώσεως τοιοῦτων ἀναφορικῶν παρὰδ. Corn. Nep. Timol. κεφ. 2 postremo ut non solum auribus, sed etiam oculis cerneretur, quem et ex quanto regno ad quam fortunam detrusisset, καὶ Δημοσθ. Φιλίππ. Α'. 3 «ἐνθυμηθέντες . . . ἡλίχην ποτ' ἐχόντων δύναμιν Λακεδαιμονίων, εἰς εὖ χρόνος οὐ πολλῶς, ὡς καλῶς καὶ προσηκόντως οὐδὲν ἀνάξιον ὑμεῖς ἐπράξατε τῆς πόλεως.»—Ἢ δὲ νύξ ἦν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Κρονίων. (Saturnalia) Τὰ Κρόνια ἑορτάζοντο τὴν 17 Δεκεμβρίου.—Εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην ὑπηρέτουν οἱ κύριοι τοῦς δούλους των καὶ ὑπῆρ-

Κ Ε Φ, X.

20. Nunc antequam, Patres conscripti, ad sententiam (1) redeo, de me pauca dicam. Ego, quanta manus est conjuratorum, quam videtis esse permagnam, tantam me inimicorum multitudinem suscepisse video; sed eam esse judico turpem (2) et infirmam, contemptam et abjectam. Quod si aliquando (3) alicujus forore et scelere concitata manus ista plus valuerit, quam vestra ac reipublicae dignitas, me tamen meorum factorum atque consiliorum nunquam, patres conscripti, poenitebit. Etenim mors, (4) quam illi fortasse minitan-

χεν ἐν γένει μεγάλη ἐλευθερία. Διὰ τοῦτο προσδιώρισαν αἱ συνωμοταὶ τὴν ἑσπέρην ταύτην πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ των.

(1) *Ad sententiam*, δηλ: «rogandam», πρὶν ἢ ἐπανέλθω εἰς τὴν ψηφοφορίαν ἣν διεκόψεν ὁ Κικέρων διὰ τοῦ προκειμένου λόγου.

(2) *Turpem*, αἰσχρὸν, ἀτιμὸν.—τὸ ἐπίθετον ταῦτο ἀποβλέπει τὴν ἄσωτον, αἰσχρὴν διαγωγὴν τῶν συνωμοτῶν.

(3) *Si aliquando*, ἐπὶ ἐμφάσεως, διότι τὸ *aliquando* μετὰ τὸ, «si» εἶναι τὸ ἐμφαντικὸν ποσὸν, καὶ ἀντιπάττεται ἐνταῦθα εἰς τὸ κατωτέρω «nunquam».—τὸ δὲ αἰ *quando* εἶναι τὸ ἄφρων, ἐγκλιτικὸν ποσὸν.

(4) *Etenim mors*, παράθ. Δημοσθ. περὶ στεφ. σελ. 258. ὑπὲρ εὐδοξίας καὶ τιμῆς ἤθελον τοῖς δεινοῖς αὐτοῦς διδόναι, ἄρθῶς καὶ καλῶς βουλευόμενοι· πέρασ μὲν γὰρ ἅπασιν ἀνθρώποις ἐστὶ τοῦ βίου ὁ θάνατος, καὶ ἐν εἰσέλωτις αὐτῶν καθάρξας τῆρῃ.

tur, omnibus est parata; vitae tantam laudem, quanta vos me vestris decretis honestatis, nemo est assecutus: ceteris enim semper (5) bene gestae, mihi uni conservatae reipublicae gratulationem (6) decrevistis.

21. Sit Scipio clarus ille, (7) cujus consilio atque virtute Hannibal in Africam redire atque ex Italia decedere (8) coactus est; ornatur alter (9)

(5) Ceteris semper, ταυτέστι omnibus alijs praeteriti temporis imperatoribus, εις όλους τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ παρελθόντος χρόνου, καὶ ἀντιτάσσεται εις τὸ «mihī uni» δηλαδ. «imperatorī togato.»

(6) Gratulationem bene gestae, ταυτέστι «ob bene gestam» διότι εις όλους τοὺς λοιποὺς κυβερνήτας τῆς πολιτείας, μόνον δὲ εις ἐμὲ ὑπὲρ τῆς καλῆς αὐτῶν κυβερνήσεως τῆς πολιτείας, ἐπίκεινται δὲ εις ἐμὲ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῆς. Ἐδὲ δὲ «gratulatio» δύνανται ἐνταῦθα νὰ προσλάβῃ τὴν γενικὴν, ἐπειδὴ καὶ τὸ ῥῆμα προσλαμβάνεται οὐχὶ ἀπαιτικῶς αἰτιατικῶν—«gratulor alicui aliquid»—συγχαίρω τινὰ διὰ τι—οὕτω· «laudis gratulatio» κατλ. «Gratulatio» δὲ εἶναι ἐνταῦθα—τῷ «supplicatio, qua gratiae diis aguntur»—παράδ. κερ. III. σσμ. 8.

(7) Scipio clarus ille «Africanus major»—ὁστις ἐτελείωσε τὸν δεύτερον Πειλοκὸν πόλεμον διὰ τῆς ἐν Ζάμα μάχης (202 π. Χ.)

(8) Redire . . . decedere, ἡ γνωστὴ ὑστερολογία, σχῆμα ῥητορικὸν, δι' οὗ προτίθεται τι, ὅπερ κυρίως ἐπρεπε νὰ ἐπιτεταί.

(9) Alter «Scipio Africanus minor», υἱὸς τοῦ Α. Αἰμιλίου Παύλου, εἶθιν καὶ ἐπικαλεῖται «Aemilianus» καὶ υἱοθετημένος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ Ἀφρικανοῦ τοῦ Μεζονος—οὗτος κατέστρεψε τὴν Καρχηδόνα εις τὸν τρίτον Πειλοκὸν πόλεμον (146 π. Χρ.) καὶ τὴν Νομαντίαν, πόλιν τῆς Ταρρακωνικῆς Ἰσπανίας (133 π. Χρ.) Περὶ τῶν δυο τούτων ἀνδρῶν παράδ. συλλ. λατ. θεμάτ. §. 28—42.

eximia laude Africanus, qui duas urbes huic imperio infestissimas, Carthaginem Numantiamque, delevit; habeatur vir egregius L. Paullus (10) ille, cujus currum rex potentissimus quondam et nobilissimus Perses honestavit; sit in aeterna gloria Marius, (11) qui bis Italiam obsidione et metu servitutis liberavit; anteponaturs omnibus Pompejus, (12) cujus res gestae atque virtutes iisdem, quibus solis cursus, regionibus ac terminis continentur. (13) Erit profecto inter horum laudes aliquid loci nostrae gloriae, nisi forte (14) majus est, patefacere nobis provincias, quo exire possimus, quam

(10) L. Paullus ille, «L. Aemilius Paullus Macedonicus» πατήρ τοῦ Africanus minor» ἐνίκητε τὸν Περσέα, βασιλέα Μακεδονίας, εἰς τὴν πλησίον τῆς Πύδνης μάχην (168 πρ. Χρ.) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπήχθη αἰχμάλωτος ἐπὶ θριαμβοῦ τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἡ Μακεδονία μετεβλήθη εἰς Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν, (παράβ. περὶ αὐτοῦ Πλούτ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ)—Τὸ δὲ δευτερόκλιτον ὄνομα «Persens» σχηματίζει ὁ Κικέρων συνήθως κατὰ τὴν ἀκλίσειν Perses, sas, seu ap. δὲ Persae καὶ Persa.

(11) Marius «Cajus» ἐνίκησε τοὺς μὲν Τεύτονας καὶ Ἀμβρώνας πλησίον τῶν Σεξτιλιῶν ὕδατων (102 πρ. Χρ.) τοὺς δὲ Κίμβρους πλησίον τοῦ Οὐέρωνος (Verona) 101 πρ. Χρ.

(12) Pompejus, περὶ αὐτοῦ παράβ. τὸν «pro lege Manilia» λόγον τοῦ Κικέρωνος.

(13) Cujus res . . . continentur, φηταρικῶς «τοῦ ὁποίου τὰ κατορθώματα καὶ αἱ ἀρεταὶ διαφημίζονται καὶ ἐγκωμιάζονται εἰς ἄλλην τὴν αἰουμένην.»

(14) Nisi forte ειρωνικῶς, ἕνα ἀποκρούση πᾶσαν ἀντιλογία, ἣν ἠδύνατε τις νὰ κάμη.

curare, ut etiam illi, qui absunt, habeant, quo victores revertantur. (15)

22. Quamquam (16) est uno loco (17) conditio melior externae victoriae, quam domesticae, quod hostes alienigenae aut oppressi serviunt, aut recepti (18) beneficio se obligatos putant; qui autem ex numero civium, dementia aliqua depravati, hostes patriae semel esse coeperunt, eos, quum a pernicie reipublicae repuleris, nec vi coercere nec beneficio placare possis. Quare mihi cum perditis civibus aeternum bellum susceptum esse video; quod ego vestro bonorumque omnium auxilio memoriae (19) tantorum periculorum, quae non modo in hoc populo, qui servatus est, sed etiam in omnium gentium sermonibus ac mentibus semper haerebit, a me atque a meis facile propulsari posse confido, neque ulla profecto tanta vis repe-

(15) Revertantur, ἐπιτῦθα παράβ. Cic. de Off. I. 22. «Mihī quidem » Pompejus hoc tribuit, ut diceret, frustra se triumphum tertium deponaturum fuisse, nisi meo in rempublicam beneficio, ubi triumpharet, » esset habiturus.»

(16) Quamquam ἀντί τοῦ «at tamen» παράβ. I. Cat. κεφ. IX. σημ. 1.

(17) Una loco, τούτέστι, «una parte,» ἢ «uno genere.»

(18) Recepti, δηλ. «in fidem, amicitiam.»

(19) Memoria t. pericul. διὰ τῆς ὑμετέρας ἐνθυμήσεως τῶν ὑπ' ἐμοῦ ὑποπερβέτων κινδύνων. Τὴν αὐτὴν ἰδίαν ἐπαναλαμβάνει κατωτέρω §. 23.

rietur, quae conjunctionem vestram equitumque Romanorum et tantam conspirationem (20) honorum omnium perfringere et labefactare possit.

Κ Ε Φ. XI.

23. QUAE quum ita sint, Patres conscripti, pro imperio, (1) pro exercitu, pro provincia, quam neglexi, (2) pro triumpho ceterisque laudis insignibus, (3) quae sunt a me propter urbis vestrae-

(20) Conspiratio, ἄλλοτε συνωμοσίαι, ἐνταῦθα δὲ=τῷ «consensus, ὁμόφωνων σύμπνοια, ὁμοφροσύνη.

(1) Pro imperio . . . provincia, ἀντὶ τοῦ «pro imperio exercitus in provincia.» Ὁ δὲ Κικέρων ἀποχωρίζει ἐνταῦθα τὰς ἰδέας πρὸς περισσότεραν ἔμφασιν, καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν Γαλατίαν, ἐπαρχίαν, ἣτις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, ὡς συνειθίζετο, ἐπροσφέρθη αὐτῷ ὡς βραβεῖον μετὰ τὴν ὑπατείαν, τὴν ὁποίαν ὁμοῦς δὲν ἀνεδέχθη ἕνεκα τῶν μεγάλων τῆς πατρίδος κινδύνων. Ἄλλοι δὲ ἀναφέρουσι τοῦτο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μακεδονίαν, ἣν ἐκουσίως παρεχώρηται εἰς τὸν Ἀντώνιον, συνάρχοντά του, ἵνα ἀποσύρῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆν συνωμοσίαν τοῦ Κατίλ. Παρ. Πλούτ. Κικ. 12. «καὶ τοῦτον (Ἀντώνιον) πρῶτον ὁ Κικέρων ἐκεῖνος μὲν ἐψηφίσατο τῶν ἐπαρχιῶν Μακεδονίαν, αὐτῷ δὲ τὴν Γαλατίαν διδομένῃν παρητήσατο.»

(2) Neglexi, ἀντὶ τοῦ «repudiavi.»

(3) Laudis insignibus, —τοιαῦται τιμαὶ ἦσαν χαριστήριαι εὐχαί, δημοσίως πρὸς τοὺς θεοὺς προσφεριεῖται, ἔνδοξον ἐπώνυμον, ἀγάλμα κτλ. Τοιαύτας δὲ τιμὰς ἀπελάμβανον συχνάκις οἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν νικηφόροι σπλιος ἐπιστρέφοντες στρατηγοί.

que salutis custodiam repudiata, pro clientelis (4) hospitibusque (5) provincialibus, quae tamen urbanis opibus (6) non minore labore tueor, quam comparo, pro his igitur (7) omnibus rebus et pro meis in vos singularibus studiis proque hac, quam conspiciatis, ad conservandam rempublicam diligentia, nihil aliud a vobis, nisi hujus temporis totiusque mei consulatus memoriam (8) postulo; quae dum (9) erit vestris mentibus infixæ, firmissimo me muro

(4) Clientelis, τοιαύτας πελατείας ἐκτῶντο ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οἱ στρατηγοὶ καὶ ἠθάσαν μεγάλως διὰ τούτων τὴν ὑπόληψιν καὶ ἰσχὺν των—διότι οἱ παρὰ τῶν Ῥωμαίων ὑποταχθέντες βασιλεῖς καὶ λαοὶ ἐξέλεγον ἐκ τῶν ἐπιφανῶν τῆς Ῥώμης οἰκογενεῖαν προστάτην τινά, ὅστις ὑπερασπίζοτο τὰ δίκαια αὐτῶν παρὰ τῷ λαῷ καὶ τῇ βουλή—ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐλάμβανον ὡς προστάτας τοὺς στρατηγούς, οἵτινες τοὺς εἶχον καθυποτάξει.

(5) Hospitiis, καὶ τοιαῦται ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ξενεῖαι ἐχρησίμαον πρὸς αὐξάνειν τῆς ἰσχύος καὶ ὑπολήψεως τῶν Ῥωμαίων, διότι ἐξ αὐτῶν προήρχοντο συχνάκις πελατεῖαι, μάλιστα μεταξὺ τῶν ἰκνημένων λαῶν. — Διὸ ἐνέθενται καὶ πάντοτε clientelæ καὶ hospitiæ.

(6) Urbanis opibus—τούτῃτι διὰ τῆς ἐπιβροῆς καὶ ἰσχύος τῶν ἐν τῇ πόλει φίλων καὶ πελατῶν. — Ὁ Κικέρων φανεροῖς ἐνταυτῷ ὅτι τὰ τοιαῦτα εἶν μεταχειρίζεται πρὸς συμφέρον αὐτοῦ.

(7) Μετὰ παρεμπιπτασάν τινα, δι' ἧς ἢ τῆς περιόδου σύνταξις διεκόπη ὀλίγον, μεταχειρίζονται οἱ Λατῖνοι, ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν σύνταξιν ταύτην, τοὺς συνδέσμους· igitur, itaque, verum, sed, tamen, nam, καὶ ἐνίοτε τὸ inquam, καθὼς εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν τὸ «φημί», καὶ εἰς τὴν σημερινὴν τὸ «λέγω».

(8) Consulatus mem. Id. X. σημ. 19.

(9) Dum μετὰ μέλλοντος ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ «quamdiu», ἐφ' ὅσον.

septum esse arbitrabor. Quod si (10) meam spem vis improborum fefellerit atque superaverit, commendo vobis parvulum meum filium cui profecto satis erit praesidii non solum ad salutem, verum etiam ad dignitatem, si ejus, qui haec omnia suo solius periculo conservaverit, illum esse filium memineritis.

24. Quapropter de summa salute vestra populi-que Romani, patres conscripti, de vestris conjugibus ac liberis, de aris ac focis, (11) de fanis ac templis, (12) de totius urbis tectis ac sedibus, de

(10) Quod si, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς προτάσεως τίθεται ἀντὶ τοῦ si autem, si-tamen ἢ si igitur, συνδέον ἐνταυτῇ τὴν πρότασιν ταύτην στενωῶς μετὰ τῆς προηγούμενης.

(11) De aris ac focis, συνήθως καὶ ῥητορικῇ φράσει ἀντὶ « οἴκου, » διότι foci εἶναι ἐπίτιξι ἐν τῷ προδωματίῳ (atrio) διὰ τὰ θυσιάζωσι πρὸς τοὺς ἱεροστίους θεοὺς (lares) καὶ arae, ἐσχάραι ἢ βωμοὶ ἐν τῇ κύλῃ (impluvio ἢ aula) εἰς ἧς εὐεργίζοντο εἰς τὸ ἐνδομυχον τῆς οἰκίας, προσηλωμένοι διὰ θυσίας πρὸς τοὺς πατρώεους θεοὺς (penates). Οἱ μὲν « penates » (ἐκ τοῦ penus, τροφή ἢ penitus ἐνδομυχος) αἱ ἀποτεθωμένοι εὐσήμες, ὧν ἐκρέει ἡ εὐτοχία καὶ εἶλα τὰ εὐεργετήματα ἑαυτῶν, τὰ ὅποια μᾶς παρέχουσι πατέρι καὶ οἰκίᾳ. — Οἱ δὲ « lares » εἶναι αἱ φυλάττοντες καὶ διατηροῦντες τὴν οἰκιακὴν εὐτυχίαν θεοί. Διὰ τοῦτο τίθενται καὶ συχνάκις ἀμφότεραι αἱ θεότητες ἀντὶ οἰκίας — καθὼς εἰς τὴν Ἑλλ. Ζυὸς Ἔρκειος.

(12) De fanis ac templis—fana εἶναι ἱεροὶ ὑπὸ τῶν ἱεροσκόπων ἐγκαταστήντες τόποι, ἂν καὶ δὲν ὑπῆρχε ναὸς, templa δὲ τοιοῦτοι τόποι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔτινοντο καὶ ναοὶ πρὸς λατρείαν τῶν θεῶν—ἐνταῦθα δὲ εἶναι τὸ fanum

imperio, de libertate, de salute Italiae deque uni-
versa republica decernite diligenter, ut instituistis,
(13) ac fortiter. Habetis enim eum consulem, qui
et parere vestris decretis non dubitet, et ea, quae
statueritis, quoad vivet, defendere et per se ipsum
(14) praestare possit.

συνώνυμον τῷ «templum» — ἱερὰ καὶ ναός. — Οὕτως ἐνόνονται καὶ συγνάκις
«sedes καὶ tecta».

(13) Instituistis = coepistis, ὑπονοεῖται δὲ τὸ «decernere».

(14) Per se ipsum praest. possit, τούτῳτι: «sustinere valeat».

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΤΙΝΑ

- Σελις 12. στ. 12 άνωθεν ανάγγωθι αὐτοῦ ἀντι αὐτοῦ
» 15. » 9. » » » μετὰ continetur ; ἀντι ;
» 16. » 1. » » » » » gentium ; ἀντι ;
» 29. » 2. κάτωθεν παρακινήσει = παρακινήση,
» 31. » 4. » » » εἶπειν ἀντι εἶπειν
» 39. » 14. » » » ὑπονοεῖται ὑπενοεῖται
-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ναυπλίου
Ο. Πάλλης

